

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

ŠTEV.—NO. 749.

CHICAGO, ILL., 19. januarja (January 19th) 1922.

LETO—VOL.—XVII.

Upravljalstvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2864.

Skromnost in neskromnost.

Malokaj je tako zopernega v sedanji družbi, kakor sladke pridige o skromnosti, o tej čednosti, ki ni nikakršna čednost, ampak vnebovpijoča neumnost. Učitelj tega puščavniškega nauka je na kupe, a najznamenitejše je njihovo domišljanje, da so vzvišeni nad nami neskromnimi, poželjivimi ljudmi.

Med njimi je ena vrsta, ki jo je zelo lahko razumeti. Kdor ima mnogo, pa vidi okrog sebe cele čete takih, ki nimajo nič, govori s svojega stališča povsem pametno, če pridiga drugim skromnost. On se namreč boji, da pojde njih nezadovoljnost na njegov račun. Deliti pa vendar noče; kajti on ljubi svojega bližnjega tako iz dna duše in iz vsega svojega srea, da mu ne bi hotel za nič na svetu nastavljati pasti in izkušnjav na tisti, poti, ki drži iz revščine in bede te solzne doline naravnost v nebesa. Rajši ostane sam v nevarnosti, da bo do konca večnosti izkušal vse peklenske muke tam, kjer je jok in škripanje z zobmi.

Nam sicer ne gre za delitev, ki roji še vedno po glavi takim učenjakom, kakršni se zbirajo okrog Kazimirjevih lističev. Že zato ne, ker bi morali, če bi se vse, prav vse delilo, prevzeti tudi delež tiste modrosti, ki jo imajo gospodje v svojih glavicah. Te dobrote si pa ne želimo.

Pač pa smo za boljše življenje vseh ljudi, in v tem oziru je naša poželjivost res velikanska. A naša neskromnost popolnoma soglaša s socializmom. Ta namreč ni nauk skromnosti, temveč nauk zahtev, ne le nauk boljših plač in boljše hrane, ampak nauk vseh užitkov koristi in lepote.

Če je razumljivo, da odobravajo kapitalisti evangelij skromnosti, dasi je tudi z njihovega stališča neumen, ker jih socializem nikakor ne misli spraviti na beraško palico in obsoditi na post ob kruhu in vodi, je že nekoliko težje razumeti, da pridigajo to askezo tudi drugi ljudje, ki včasih navidezno, včasih pa tudi res nimajo enakih interesov z zastopniki kapitalizma.

Včasih — pravimo — je to le navidezno. Kapitalizem ima mnogo služabnikov, ki ne nosijo njegove livreje. Nekateri na primer pripovedujejo, da služijo Bogu; in ker ne prihaja ljubi Bog več na zemljo, kakor v starih dobrih časih očaka Abrahama in čarodejca Mojzesa, je njegovo ime izvrstno zagrnjalo. Nihče se ne boji, da stopi nebeški oče nena doma na leco, pa zagrmí pridigarju vpricho zbrane

pobožne občine v obraz: "Lažeš se! Rockefellerju služiš, ki ti je dal sezidat cerkev!" Sklicevanje na Boga je dandanes popolnoma varen posel.

Ampak tudi ljudje, ki res ne stojijo v službi kapitalizma, nas včasih osrečujejo s svojimi slavonspevi o blaženosti skromnega, z razmerami zadovoljnega življenja. Oni so izvrsten dokaz, da bi bil socializem res v velikanski zmoti, če bi učil, da so vsi ljudje enaki, ali pa zahteval, da naj bodo enaki. Hvalabogu, socializem tega ne uči in tudi te zahteve nima v svojem programu. Za njih tolažbo jim pa lahko povemo, da se tudi njim ni treba bati socializma. Če zmaga, pa bodo oni hoteli živeti od samih korenin in kobilic in prebivati v votlih deblih, jim tudi ne bo branil. Ampak njihovi potomci najbrž ne bodo podedovali takih blaženih lastnosti v devetem kolenu; če bodo videli, kako bogat in lep je ta svet, bodo najbrž posegli po svojem deležu.

Nekateri preroki skromnosti prihajajo do svojega nauka iz napačnega opazovanja in na njem utemeljenega napačnega mišljenja. Ves svet je poln bojev. To vidijo. Najhujši boji imajo materialno podlago. To tudi še vidijo. Tukaj se pa ustavi njih opazovanje, in na mesto njega prihaja špekulacija. "Če bi ljudje opustili poželjivost," si mislijo, "pa bi izginili boji. Ljudje naj ne zahtevajo več, kakor imajo, pa bo mir na zemlji in božičnemu angelju ne bo treba vsako leto brez uspeha trobiti svoje pesmi."

Navadno so taki ljudje pravoverni in zato bi jim bilo treba priporočiti, da naj se pomenijo s svojim Bogom. Zakaj pa ni ustvaril človeka s puščavniškimi nagoni? Zakaj mu ni vsadil skromnosti v sree? Zakaj mu je dal sposobnosti, da neprenehoma preustvarja njegovo zemljo in izsleduje od dne do dne nova bogastva in odkriva vsak čas nove sile? Neskromnost in poželjenje označuje vendar vso zgodovino človeštva od tiste davne dobe, ko se je ločilo od opičjega rodu in nastopilo svojo samostojno pot nezadržanega napredka.

Neskromnost je neločljivo spojena z razvojnim zakonom samim. Skoraj bi se moralo reči, da je neskromnost njegova vsebina. Iz skromnosti izvira, da naj bi divjak ne želel nič drugega, kakor da ostane divjak. Zadovoljen naj bo s tem, da je divjak, da nima drugega orodja, kakor kamen, ki ga kje pobere, da hođi nag po svetu, da je poln golazni, bla-

ta, parasitov, da je neveden in praznoveren in da je vse njegovo življenje, brez varnosti, brez zmisla in brez cilja, igrača njemu neznanih in od njega neobvladanih sil, igrača slučajev.

Logična posledica nauka o skromnosti bi bila ta, da se vrnimo v divjaštvo. In tisti narobe-reformatorji, ki so zahtevali, da naj ljudje zapuste mesta in vasi in gredo zopet v gozdove, so bili vsaj dosledni.

Ampak tudi doslednost ni nič vredna, če je njen prvi vir nezmisljenost. Stremljenje po boljšem in lepšem je gonilna sila napredka in taka sila je naravna. Kakor teža se tudi ona ne more uničiti. In kakor se morajo po zakonu teže sukati svetovi, tako mora človeštvo po zakonu poželjenja napredovati.

Socializem je značilno poglavje tega napredka in zato nima nič opraviti s skromnostjo. Zahteva po boljšem mu daje moč, in cilj, ki je lepši in boljši od sedanjosti, mu daje pomen. Socijalisti nismo zato, da bi svet postal ogromen kloster, ampak da se napravi iz te zemlje najkrasnejši vrt, ki ga morejo narediti združene sile človeštva za užitek in za radost vsega človeštva.

Kadar bodo človeške sile združene v socializmu, se bo šele prav pokazalo, kakšna velikanska stvarjajoča moč tiči v človeškem stremljenju, kako božanska je njegova sposobnost v proizvajanju in uživanju.

Blažena bodi neskromnost, ki je privedla človeka iz teme do jutra in ga povede nadalje do popolnega, solčnega dneva!

Beseda o socializmu.

PRIREDILO TAJNIŠTVO J. S. Z.

IV.

Pred dobrimi petdesetimi leti je bil stroj še redka prikazen v proizvajanju, in stroji, ki so ekzistirali, so bili zelo primitivni. Na stotine in stotine malih delavnic je ekzistiralo in ročno delo je bilo pravilo proizvodnje. V teh časih je dobil delavec mnogo več za svoj izdelek, vzlic temu da je produciral mnogo manj kot danes. Nekako v tem času je prišla v veljavo para, in ta je podžgala motive za izumevanje strojev v vse večji in večji meri. Graditi so se začele velike tovarne in delo se je jelo razporejati po oddelkih, tako da je odgovarjala vsaka stroka gotovemu delu stroja, ki je opravljal delo v različnih kosih. Danes je ta razpodelba dela dovršena do največje mere in natančnosti. Tako vidimo, da je v tovarni za obuvalo preko 60 različnih oddelkov — to je, sirovina za proizvodnjo gre preko 60 različnih rok, preden je čevljev gotov, med tem ko je šla preje le preko enih rok. Na ta način je mogoče, da pride na enega čevljarja danes devetkrat več proizvodnje kakor pa v časih, ko je izdeloval obuvalo en čevljar. Individualna produkcija se je vtopila v kolektivni produkciji. Naravno je, da bi bila sedanja čudovito pomnožena produkcija blaga in dober pod individualnim sistemom proizvodnje nemogoča. Kooperacija je danes pravilo proizvodnje. Toda ko pridemo do razpečavanja blaga, razdelitve bogastva, ki je ustvarjeno kolektivno po delavcih, ta kooperaci-

ja neha in sadovi dela gredo tistim, ki posedujejo tovarne in stroje — kapitalističnemu razredu.

Pomislimo, kako se je pomnožilo s pomočjo parnih in električnih strojev, kooperativnega dela in vednega izboljšanja iznajdb bogastvo. Tako ogromno je danes to bogastvo, da bi živelo človeštvo lahko ne le udobno, ampak luksurjožno! Delavci so producirali vse to — vsak na svojem mestu — toda kakšen del imajo od tega? Siromaštvo, zamazana stanovanja, slaba ventilacija, slabo obleko, revno hišno opravo in slabo hrano. Hiše delavcev se tišče druga druge, okrog njih je le malo ali nič zelenega — in če pridejo kedaj v hišo solnčni žarki, trpi to le nekaj časa pred pooldne ali popoldne — in kadar je treba zelo varčevati, se najame tudi tako stanovanje, kamor ne posije nikdar solnce. Zlasti je to v času, ko ni dela in ne sredstev za plačevanje stanarine v boljši soseski. Kdo ima torej vse te reči, ki jih delavec proizvaja? Kapitalistični razred jih ima — razred, ki ima tovarne in v njih mezdne sužnje. Kapitalisti se vozijo v najboljših avtomobilih ali v železniških kupejih, stanujejo v najlepših palačah — daleč proč od tovarn in dima, kjer je okolica lepa, poraščena z drevjem in postlana z livadami. Tam je njih dom in razkošje. Kakor ptice selivke gredo po zimi na jug, poleti na sever — sploh kamor jim srce pozeži.

Iz vsega tega se da jasno in razločno razbrati, da je vzrok gospodarski neenakosti privatno lastništvo temeljnih sredstev produkcije in razpečavanja. Ali je spričo tega res tako težko razumevati, da je treba sedanjí sistem lastništva preinaciti v kolektivno lastništvo?

Kapitalisti, ki so gospodarji temeljnih sredstev produkcije, dovolijo delavcem samo toliko, da zanje delajo in nič več; in če ne bi bilo radi profita, jim ne bi niti tega dovolili, marveč bi jih pustili umirati mraza in lakote. Seveda se to čestokrat itak dogaja, ko nastopi gospodarska kriza. Kaj mar kapitalistu, če ne "rona" tovarna — on je preškrbljen, delavci pa naj gledajo za se.

Ali ni delavstvo nespametno, ko dopušča te razmere? In vendar — kako enostavno bi prišlo delavstvo do tega, kar proizvaja, če bi se poslužilo svoje politične moči, ki jo ima, za se. Prostor zbiranja te moči je namreč že tukaj, vse kar je treba delavstvu je le, da strne svoje sile na prostoru tega zbiranja v večjo in večjo moč, to je v Socialistični stranki.

Ali je spričo tega res tako težko razumeti, zakaj kličejo socialisti delavcem, naj se pridružijo v bojne vrste?

Mnogo jih je — žal, premnogo, ki pravijo: "eh, kaj si bom belil glavo s temi rečmi; delavci so res odvisni od kapitalistov — ali tako bo vedno, kajti kdor ima je gospodar, drugi morajo biti pa njegovi delavci in hlápci; tako je bilo vedno in tako ostane." "V enemu prejšnjih poglavij smo že povdarjali, da je taka trditev absurdna in ne odgovarja resnici. Kdor se hoče o tem prepričati, naj čita zgodovino. Toda ali je res tako bedasto beliti si glavo, kako bi bilo bolje? Ali je res tako nespametno beliti si glavo, kako bi bilo bolje, če bi se delalo 8 ur namesto 10 ali 12 ur na dan? Ali je res bedasto ukvarjati se z vprašanjem, če naj se dela za manj ali več dnevne plače in v boljših ali slabših delavnih razmerah sploh? Ali si res ni vredno beliti glavo, kako bi bilo bolje, če bi mogel delavec stanovati v boljšem stanovanju, uživati boljšo hrano, oblačiti se bolje, imeti več zabave in razvedrila — več kulture? Ali se res ne izplača gledati na to, kako bo-

do preskrbljeni glede teh reči tvoja žena in tvoji otroci — zlasti otroci, ki so cvet bodoče družbe? Kaj bodo rekli o tebi tvoji otroci, ko odrastejo in pregledajo tvojo zgodovino zanimanja za se in za svoje z ozirom na njihovo bodočnost? Denarja jim ne moreš zapustiti niti jim ne moreš zapustiti tovarn, zlata, srebra, zemlje itd., ker vsega tega nimaš. Vse kar jim moreš zapustiti, je svoj vzgled. In kakšen bo ta vzgled je odvisno od tebe; je odvisno od tvojega zanimanja za boje človeškega vstajenja, ki so se vršili, in se vrše. Iz tvoje zgodovine bodo čitali tvoji otroci in otroci tvojih otrok, kaj si bil: borec za človeške pravice, ali navadna ničla — črv, na katerega stopi lahko vsaka peta in ga pohodi in zmlinči v nič; ali ti je bil ideal kak premeten pop, ki te je znal uspavati, da te je mogel izpostavljati nemoteno nadaljnemu izkoriščanju sedanjega sistema, ali je bil tvoj ideal spoznati resnico, ki te reši iz te vrste licemerstva. Iz tvoje zgodovine bodo čitali, dali si stal v vrstah bojevnikov, v vrstah zanimajočih se za boljše življenje, ali si gledal morda vse te boje od strani s prekrižanimi rokami. Morda bo stalo v tvoji zgodovini zapisano, da nisi stal le poleg in gledal vse te boje, ki so se vršili za boljšo bodočnost tvojo in tvojih otrok in otrok otrok, ampak da si pobral celo kamen in ga vrgel v svoji zaslepljenosti na tiste, ki so se borili za te, za tvojo ženo, za tvoje otroke in otroke tvojih otrok!

Vse to se globoke reči, ki se tičejo vsakega delavca; kajti sodba o njih pride prej ali slej gotovo!

Iz programa, ki smo ga navedli v začetku teh člankov je razvidno, za čem stremi socializem, kako je da-

nes in kako popravimo razmere, ki povzdigujejo izkoriščevalce in ponižujejo producente — delavce.

Delavec, prečitaj te članke še enkrat, in če je potrebno dvakrat, trikrat in večkrat, da jih razumeš, in ko ti bo njih vsebina jasna, se pridruži socialističnemu klubu v svoji naselbini, če je tamkaj klub; če ga ni, se obrni do tajništva J. S. Z. ali pa do uredništva "Proletarca" z zahtevo, naj ti pošljejo navodila in tiskovine za ustanovitev socialističnega kluba.

Ni namreč dovolj samo čitati in razumevati socialistične članke, in vedeti, kaj hoče socializem; da pride socializem do svoje veljave, je treba zanj tudi delati — to se pravi, njegov program po razmerah uveljavljati, kajti socializem ni samo modrovanje in ne pride sam od sebe kakor dež ali sneg, burja ali uimi, ampak je življenje, ki mora biti ustvarjeno. Kakšno ima biti to življenje — vemo; in če vemo kakšno ima biti, da bo bolje od tega ki je, tedaj moramo zanj delati po programu, ki je tukaj.

Socializem pomeni gospodarsko svobodo in resnično demokracijo — svobodo, ki daje možnost do višje in višje človeške kulture.

Tiskovni škrat je v zadnji številki v članku "Beseda o socializmu" spakedral pomen predzadnjega stavka na tretji strani lista, tako da se glasi: "Ali kakorkoli obračamo to vprašanje, je eno gotovo: omejitev svežela zadnjih 50 let za tuje trge." Prav bi se imelo glasiti: *Ali kakorkoli obračamo to vprašanje, je eno gotovo: omejitev svetovnih trgov je prej ali slej gotova reč. Dejstvo je itd.*

Iz zgodovine stavk ameriškega delavstva.

Zgodovina stavk v Ameriki sega nazaj za kakšnih 180 let; podatki o teh stavkah so ravno tako zanimivi, kakor sama zgodovina Zedinjenih držav. Na tisoče in tisoče stavk in izprtij se je že primerilo v Ameriki med tem časom. Ker pred 100 leti nazaj ni živel toliko ljudstva v Zedinjenih državah, je bilo torej tedaj tudi manj delavcev; tedaj je bila stavka le redek in neznamen dogodek. Še sčasoma, ko je število delavstva tukaj naraslo na milijone in milijone, se je pričelo to delavstvo tudi bolj organizirati; dobilo je večjo medsebojno oporo in moč in tako je prišlo v zadnjem času do velikih stavk med raznimi delavskimi skupinami (organizacijami) in med kapitalom; stavke so se uprizarjale le v korist delavstva, kar je indirektno po dobljenih zmagah tudi ameriško industrijo zelo povzdignilo.

Ako se ozremo daleč nazaj v svetovno zgodovino, bomo našli, da so bile stavke, v navadi med ljudstvom že v starem veku, ali več stoletij pred Kristusovim rojstvom. Tako čitamo, da so zastavkale svoječasno perice mesta Jeruzalema; Izraelci so tudi že pred več tisočletji nekoč ustavili izdelovanje opeke iz samega sovraštva do Egipčanov, ker jim niso dajali dovolj slame za opeko. Delavski "nemiri" in spori so se vršili torej že takorekoč od obstoja sveta, ali pravzaprav od tedaj, odkar dela človek za drugega človeka.

Prve ameriške stavke so bile le bolj neznatne, kakor smo že omenili. One se ne morejo nikakor primerjati z današnjimi modernimi ameriškinimi stavkami. Zgodovina nam kaže, da so leta 1741 zastavkali vsi peki v New Yorku radi slabe plače in predolgih de-

lovnih ur. Pri tej stavki niso dosegli peki ničesar; oblasti so jih celo obsodile in kaznovale zaradi zarote. Leta 1802 so v New Yorku zastavkali mornarji, zahtevaje \$14 mesečne plače. Tedaj so prvič v ameriški zgodovini skušali pregovoriti tudi delavce drugih strok, da bi potegnili in simpatizirali s stavkujočimi mornarji, in zopet je tudi v tem slučaju posegla policijska oblast vmes, ter so bili vsi voditelji stavkarjev obsojeni na večmesečno ječo. Nekaj let zatem je izdala newyorška sodnija direktno prepoved, da ne sme nobena skupina delavcev skupaj nastopiti v svrhu dosege izboljšane plače; kmalu po tej odredbi je sodnija celo proglasila, da naj se vsi unijski delavci kaznujejo z zaporom, ako bi se "zarotili" proti delu s kakšno stavko. Taki so bili v tistih časih nazori vladajočih razredov sploh po vseh kapitalističnih in polkapitalističnih deželah. Od tedaj dalje sem je prišla beseda "štrajk" in "skeb" v navadni govor in rabo. Iz vsega tega lahko razvidimo, da niso bile pred leti sodnije dosti naklonjene delavskemu razredu (kakor večinoma tudi še dandanes niso), kajti v začetku zgodovine Zedinjenih držav so bili ameriški sodniki sami angleški podaniki, in so bili torej prisiljeni uradovati po načinu angleškega prava; tako se je torej primerilo, da je bila le redkokdaj morda kakšna manjša stavka dobljena.

V prejšnjih letih naravno tudi ni bila industrija na tako visoki stopnji, kakor je danes; vobče se je delalo tedaj po raznih delavnicah ali pa doma, in sicer večinoma od kosa; delavnice in male tovarne so bile

zelo raztresene in zelo oddaljene ena od druge. Kadar je nastal spor med delavci, je tovarnar ali gospodar poslal surovo blago za izdelek v drug kraj, kjer so mu ga odatni delavci izgotovili za staro ceno. Tedaj še ni bilo takih delavskih unij in lokalnih organizacij, kakršne je najti dandanes vsepovsod po Zedinjenih državah.

Sčasoma (zlasti okrog 1832) se je pa pričelo ameriško delavstvo vseeno bolj organizirati ter zanimati za unije; tega naravno kapitalisti niso odobraval in baš l. 1832 se je ustanovila v Bostonu, Mass., prva podjetniška protioorganizacija: "Zveza ameriških tovarnarjev in trgovcev". Od onega časa so se pričeli v Ameriki ostri boji med kapitalom in delavstvom. Načelo Zveze tovarnarjev (kapitalistov) je bilo, da se vobče ne smejo najemati unijski delavci; tega načela se drže večinoma naši denarni mogotci še dandanes, in vsled tega prihaja leto za letom do tako številnih in obsežnih stavk. Naravno da tudi tedaj ni ameriška delavska masa odobraval načel kapitalistov in tako je po mnogih manjših štrajkih prišlo l. 1877 do prve velike splošne stavke železničarjev v Zedinjenih državah; tedaj sta bila že delo in kapital primeroma oba enako organizirana; število vseh unijskih delavcev se je računalo tisti čas na 250.000.

Leta 1877 je izbruhnila omenjena velika stavka železničarjev vsled tega, ker je železniška družba Baltimore in Ohio znižala plačo svojim uslužbencem. Navdušenje za to stavko se je razširilo naglo po vseh mestih in krajih; poleg tega so se pa še v San Francisco, Calif. pojavili protikritajski nemiri. Promet med zapadom in vzhodom je bil tedaj na glavnih železniških progah popolnoma ustavljen in vršili so se hudi spopadi med milico ter civilnim občinstvom skoro po vseh vzhodnih mestih. V Baltimore, Buffalo, ter drugih manjših mestih je padlo vsled te stavke več žrtev; tudi v Chicagi so bili veliki igredi; v St. Louisu je tedaj nekega dne prepodila policija zborovanje stavkarjev z nekim topom. K stavki železničarjev so se pridružili še rudarji in nekaj drugih delavskih organizacij. Ker niso imele vse te delavske organizacije, osobito pa železničarji pravih metod, enotne podlage in nikakršnega stavkarskega fonda, je bila končno velika stavka iz leta 1877 izgubljena.

Kasneje se je začela za stavke zanimati tudi zvezna vlada; da bi se mogla izdati statistika vseh stavk in izporov, se je l. 1880 ustanovil v drž. departementu za delo poseben odsek, ki je od dne do dne beležil gibanje in stavke organiziranega in neorganiziranega delavstva v Zedinjenih državah. Ta urad deluje še danes, a njegov delokrog se je razširil. Tekom prvega svojega 25. letnega poslovanja od l. 1880—1905 je poročal ta urad, da je bilo v Ameriki nič manj kot 37.000 stavk, 1500 izprtij; na eno samo leto je prišlo nekoč največ 3500 stavk. Med vrsto večjih stavk v teh letih moramo prištevati stavko kovinskih in jeklarskih delavcev v Homestead, Pa. Tedaj je padlo več delavcev in detektivov v krvavih spopadih. Tej stavki je sledila stavka v Pullmanovih tvornicah leta 1894. Vsled te stavke je bil promet po železnicah, vodečih iz Chicaga, popolnoma ustavljen; skupna škoda, prizadeta vsled te stavke, se računa na \$100.000.000. Dalje so se vršile stavke v premogarskih okrajih države Pennsylvania, v bakrenem okrožju Michigan, v premogarskih okrajih Ohio, Colorada itd. Nekatere teh stavk so se poravnale s posredovanjem zvezne vlade, ali posebne tozadevne posredovalne komisije.

V stavki premogarjev v Južni Coloradi leta 1913 in 1914 je bil v boju proti delavstvu ves koloradski državni aparat. Milica je napadala premogarje in meseca aprila 1914 je navalila tudi na šotore premogarjev v Ludlowu, ki jih je zažgala. Ta tragedija je zahtevala devetnajst človeških žrtev, večinoma žen in otrok stavkujočih premogarjev. V zgodovini delavskih bojev je ta dogodek znan kot "ludlowski masaker". V novjšem času je zopet izbruhnila stavka coloradskih premogarjev v južnem delu države, toda sila Rockefellerjevega cesarstva je tako jaka in delavstvo tako slabo organizirano in razredno večinoma nezavedno, da je bilo dosedaj nemogoče izvojevati zmago.

V vojnem času so se dogodile številne stavke, ki pa so bile večinoma izravnanе potom posredovanja. Delavcev je vsepovsod primanjkovalo in kompanije niso mogle iti v boj proti delavstvu z načinom, kakršnega se poslužujejo sedaj. Edino uspešno orožje, ki so ga imele družbe proti delavstvu v vojnem času, je bilo to, da so skušali vsako stavko delavstva razkričati za poskus pronemških elementov, da bi z desorganizacijo ameriške industrije pomagali kajzerju do zmage. Vendar pa so šle plače kviško in v mnogih obratih se je unijam posrečilo organizirati delavstvo brez posebnih težav. Tako naprimer v čikaških in drugih klavnicah mesarskega trusta, kjer se je organiziralo večino delavstva, spore pa je reševalo posebno razsodišče, imenovano v ta namen po vladi Zedinjenih držav. Toda kakor hitro je postal delavski trg zopet poln, so klavniški magnatje pričeli zniževati plače in daljšati delovne ure. Na razsodbe razsodišča se niso več ozirali. Zadnji atentat na unijo klavniškega delavstva je bil izvršen novembra t. l., in klavniško delavstvo je od tistega časa v stavki. Mesarski trust oglaš v kapitalističnem časopisju, da se je večinoma vse delavstvo vrnilo na delo, dasiravno vedo tudi uredniki kapitalističnih listov, da je obratno resnica. V Chicagu so se začetkom tega meseca vršili veliki izgredi klavniškega delavstva, toda oborožena sila jih je potlačila. Kakor običajno, je bil tudi v tej stavki izdan indžunkšen proti stavkarjem in končna posledica bo, da bo stavka za enkrat izgubljena. Boj pa se bo moral seveda nadaljevati.

Med večje stavke zadnjih par let spada stavka jeklarskega delavstva, ki je bila splošna. Trajala je več mesecev, toda stavka je bila izgubljena. Dolge delovne ure v jeklarnah so še vedno v veljavi, plače pa so se občutno znižale. Lahko se reče, da je delavstvo, ki ga vposluje ameriški jeklarski trust, najbolj izkoriščano. "Medcerkveno gibanje" je storilo kolikor je moglo, da je prikazalo delovne razmere v jeklarski industriji ameriški javnosti v pravi luči, toda ker je delavstvo politično brezmočno, industrialna forma organizacije zastarela, razredne zavednosti med njim le malo, niso vsi protesti ničesar izdali. Delavstvo mora še nadalje delati po 12 ur dnevno, sedem dni v tednu, za plačo od 25 do 50c na uro.

Poznejše čase smo imeli več premogarskih stavk, toda vsled notranjih sporov v premogarski uniji ni nobena končala z izdatno zmago.

Med večje boje delavstva v tem letu spada tudi upor premogarjev v West Virginiji. Zahteval je človeških žrtev, in končno so bile poslone na zapadnovirginsko "fronto" zvezine čete, ki so vpostavile mir. Vzroki za spor pa so ostali in boji premogarjev proti kapitalistični tiraniji se v manjšem obsegu nadaljujejo.

Če bi hoteli navesti vse stavke zadnjih treh let, bi morali porabiti vest list. Večinoma so našemu de-

lavstvu znane, saj je samo sodelovalo v marsikatere-mu boju.

Kapitalistični red in stavke sta tako tesno spojena pojava, da ni pričakovati konca stavk, dokler ne izgi-ne kapitalistični sistem. Žal, da velik del ameriškega unijskega delavstva noče priznati te resnice, zato tudi noče vršiti boja v razrednozavednem smislu za odpra-vo vzrokov, ki povzročajo stavke; unijsko delavstvo bi si moralo zapisati na svoj prapor poleg takojšnjih zahtev tudi končni cilj, ki bi moral biti, odprava ka-pitalizma in ustanovitev socialistične družbe.

Odsevi dneva.

— Iz Washingtona poročajo, da je ameriška vlada dovolila Gregorju Semenu priti v Zedinjene države za dobo 6 mesecev. Poskusi, da se mu dovoli vstop na ameriško ozemlje, se delajo že dalj časa, toda vsa za-deva je bila zavita v tajnost. Okoli tukajšnjih bankir-jev bo iskal posojilo za vpriizoritev revolucije v Sibili-riji prihodnjo pomlad proti boljševikom. Stopil bo v zve-zo z generalom Wranglom in vsi kontrarevolucionarni cariistični elementi bi se dvignili ob istem času proti sovjetski Rusiji. Bankirji imajo lepo priliko, da se na lahek način iznebe nekoliko milijard. — Iz drugega vi-ra poročajo, da hoče Amerika dobiti Semenova sem ra-ditega, da reši Sibirijo njegove navzočnosti. Dokler se bo nahajal tam, bo orodje v rokah japonskega milita-rizma in bo prizadeval sibirski republiki vedno nove težkoče.

Semenov ima več žen, kar gotovo ne bo po godu ameriškim moralistom, ki so prizadejali svoječasno to-liko težav Maksim Gorkiju in pozneje opernemu pevcu Baklanovu. Ampak Semenov je v službi kapitalizma, zato bodo njemu grehi, ki so res grehi, odpuščeni. Se-menov je eden izmed največjih brutalnežev, ki so igra-li kontrarevolucionarno vlogo v ruski civilni vojni. Na stotine oseb je dal pometati v vodnjake, na stotine so jih njegovi rablji na razne načine pomorili. Na take, s krvjo oškropljene karakterje, se opira kapitalizem s svojim militarizmom v boju proti zavednemu delav-stvu, ker se je predrznilo postaviti v Rusiji in v Sibi-riji svojo vlado.

— Leon Trockij, sovjetski komisar za obrambo, je zadnjemu vsesovjetskemu kongresu poročal, da se je število vojaštva v sovjetski armadi znižalo od pet mi-ljonov na en milijon štiri sto tisoč mož. Triinštirideset odstotkov častnikov v sovjetski armadi prihaja iz vrst delavcev in kmetov; ti niso imeli nikakih posebnih vo-jaskih šol in so se povzpeli na častniška mesta direktno iz prostakov; 13 odstotkov častnikov prihaja iz sta-re ruske armade in 10 odstotkov častnikov so gradu-antje iz sovjetskih vojaških akademij. Mnogo častnikov se prišteva h komunistom, toda komaj 10 odstotkov vo-jastva je komunističnih. Trockij je dejal, da se je de-mobilizacija izvršila hitreje, kakor pa je bilo v načr-tu, toda sedanje število moštva ostane v armadi. Ome-njal je vpade v Rusijo preko poljske in rumunske me-je in sarkastično pripomnil, da so banditje branili za-padno civilizacijo pred barbarizmom. V svojem poro-čilu je tudi dejal, da je Rusija pripravljena plačati car-ske dolgov, "ker mislimo, da je ceneje za rusko de-lavstvo plačati s produkti svojega dela, kakor pa s svo-jo krvjo."

— Lakota v kazanski republiki (združena s-sovjet-sko Rusijo) bo zahtevala ogromne človeke žrtve. 50 od-stotkov otrok v tej tatarski republiki je že pomrlo od

glada. 45 odstotkov prebivalstva je pomrlo ali pa se izselilo in morda poginilo na prostranih stepah. Ka-zanski teritorij je imel dva milijona prebivalcev za ča-sa zadnjega ljudskega štetja. Ljudje, kolikor jih je še ostalo, se preživljajo s suho travo (mrvo). Pokrajino so obiskali zastopniki ameriškega reliefa, toda pošiljanje živil v deželo je vsled desorganiziranih transportnih sredstev zelo otežkočeno. Nekatere vasi so čisto izu-mrle. V nekem selu so zastopniki reliefa in časnikar-ski poročevalci našli umirati zadnje štiri prebivalce. Par mesecev prej je štela vas 200 stanovnikov. Tako kosi glad prebivalstvo sovjetske Rusije. Pomoč je nuj-no potrebna. Med prvimi, ki so se odzvali za pomožno akcijo v prid ruskemu prebivalstvu, je bila naša J. S. Z. Vsi nadaljni prispevki naj se pošiljajo na tajništvo JSZ. na naslov: Frank Petrich, 220 So. Ashland Blvd., Chi-cago, Ill. Dosedaj se je v ruski pomožni fond J. S. Z. nabralo \$3,200. Za poslani denar so se nakupila živi-la in zdravilske potrebštine in se jih je odposlalo di-rektno v Rusijo sovjetskemu komisarijatu za prehrano.

— Senat je sklenil, da ima senator Truman H. Newberry iz Michigana pravico biti senator in ga oči-stil obdolžbe, da je zapravlil s svojo kampanjo za časa volitev previsoko svoto, kar je protizakonito. V svoj zagovor je Newberry dejal, da mu ni bilo znano, da se je za njegovo kampanjo potrošilo tako ogromno svoto. — Michiganski senator ni taka šema, da ne bi vedel, od kod prihaja denar za njegovo kampanjo in koliko se ga potroši. V senatu pa je klical Boga za pričo, da mu ni o tem čisto nič znano. — Če bi bil Newberry so-cialist, bi bil davno izključen. Ker pa je stoprocentni zastopnik ameriškega kapitalizma, bo sedel v senatu in "zastopal" svoje volilce. Če bi znalo delavstvo razumeti take stvari, bi kapitalistično zastopstvo v washington-ski zbornici ne bilo tako veliko kakor je.

— Francoska diplomacija doživlja zadnje mesece poraz za porazom in s skoro vsakim porazom se me-njajo francoska ministerstva. Briand je resigniral z vsem svojim kabinetom in nasledil ga je Poincare, bi-vši predsednik republike in velik džingoist. Militaristi in imperialisti tirajo Francijo v propast. Kapitalistična Francija je v nevarnosti, da preneha biti velesila. V svoji blazni gonji proti Nemčiji in Rusiji bo pogubila samo sebe.

— Belgrad je bil zopet enkrat v zastavah, kajti kralj Aleksander se je zaročil z rumunsko princezino Marijo. Čestitke so deževale in ministri so slovesno zagotavljali, kako zelo se je utrdilo prijateljstvo vsled te ženitve med Rumunijo in kraljevino SHS. Take če-stitke so bile na mestu pred sto leti in še dalj nazaj. V svetovni vojni smo imeli priliko opazovati, da niso so-rodstva med dvori čisto nič pomagala kajzerju, niti carju, ne rumunski dinastiji, niti angleški. Kljub temu, Pasić čestita Aleksandru in rumunski kraljevi hiši, ker so s to zaroko utrjeni prijateljski odnošaji med obema državama.

— V preteklem letu se je članstvo Ameriške delav-ske federacije znižalo za 160,000 oseb.

— Med raznimi unijami stavbinske stroke v Chi-cagu ni tiste solidarnosti, ki bi jo kot unije morale ime-ti. Tiste stroke delavcev, katerim niso bile plače ob-čutno znižane, so voljne podvreči se razsodbi sodnika Landisa, medtem, ko se tiste, katerih plače so znižane za eno tretjino ali še več, upirajo in zahtevajo, da gre stavbinsko delavstvo v boj za svoje pravice. Landisa so si izbrale unije in podjetniki za razsodnika v sporu gle-de plač. To je bilo pred meseci. Landis pa je s svojo razsodbo zabil klin med delavstvo, kar je zelo dobra

taktika s kapitalističnega stališča: napravi en del delavcev zadovoljnih, zafo pa drugega toliko bolj potlača k tlom. Upreti pa se ne more, ker je instinkt egoizma močnejši, kakor pa čut solidarnosti. Mnogi uspehi stavbinskega delavstva, ki si jih je pridobilo v bojih zadnjih let, so bili v nekaj mesecih uničeni. Nesreča za delavstvo so razredi v razredu.

— Špekulanti so napolnili shrambe z ogromno množino jajc, z namenom, da se jim dvignejo cene. Stvar se je zaobrnila, ker so veliki špekulanti hoteli pojesti male špekulante. Posledica je, da so se cene jajcem znžale, mali špekulanti pa s oizgubili \$900,000. Zakaj nimamo zakonov, ki bi regulirali cene živilom? Zakaj imajo v tej deželi špekulantje prosto pot, da poljudno dvigajo cene potrebščinam, ljudstvo pa trpi pomankanje, dasiravno so skladišča napolnjena z živili? Krivda je na ljudstvu, ker to dopušča.

— Stirje ogrski "državniki", ki mentalno še vedno žive v starih viteških časih, so bili zapleteni v dvo-boje. Ubit ni bil nihče, dasiravno so rabili pištole in sablje. Dvoboji viteških državnikov v Budapešti, zaroka Aleksandra in prinčenczinje Marije v Belgradu, potovanje waleškega princa po Indiji, so odsevi časov, ki polagoma izginjajo.

— Igralnice v Monaku pogrešajo ruskih princev in knezov, ki so v blaženih časih carizma puščali milijone v Monte Karlu. Ruski knezi so zadovoljni, če dobe sedaj dovolj jesti in piti. Da ne stradajo, skrbje dobre zavezniške vlade. Ampak posestev, ki so jim jih konfiscirali boljševiki, ne dobe več nazaj in tako so oboji žalostni: Lastniki igralnic v Monte Karlu in ruski knezi. Tudi marsikatera lepota, ki se jim je prodajala, jih pogreša.

— Prohibicija v Zedinjenih državah sijajno deluje. Iz vseh večjih mest poročajo o naraščajočih smrtnih slučajih, ki jih povzroča pitje strupa, ki se ga prodaja za žganje. Kongresniku, ki je bil v zbornici navdušen zagovornik suše, so tatovi neko lepo noč ukradli iz kleti za več tisoč dolarjev likerjev. Amerikemu "državniku" Rootu so vzeli tatovi mnogo steklenice zelo stare "rakije". Vesti o aretacijah uradnikov, ki so plačani, da uveljavljajo 18. dodatek, se množe. In tako postaja bolj in bolj jasno, da se pijančuje več ko kdaj poprej, toda ljudstvo pije slabše pijače kakor pred prohibicijo. Če bi bili ameriški fanatični reformatorji res reformatorji, bi pustili pivo in morda lahka vina, regulirali gostilniško obrt in omejili pitje žganja, ako ne bi bilo izgledov, da se ga lahko popolnoma odpravi. Uvoz žganja v Zedinjene države je bil v preteklem letu trikrat večji kakor pa predzadnje leto. Kolikšen pa je bil uvoz, za katerega ne ve nobena statistika trgovskega departmanta? Žganje se uvaža na vse načine in tiho-papstvo cvete, kakor že dolgo ne. Pozdraviti je vse naredbe, ki streme za omejitvijo pijančevanja; obsojati je vse poizkuse reformatorskih fanatikov, ki tirajo deželo v večje pijančevanje, ko je bilo poprej.

— Na vsako osebo v Zedinjenih državah pride \$53.03 v gotovini. Skupna svota denarja v cirkulaciji znaša \$5,775,400,315. To seveda ni ves denar, kajti pred enim letom je prišlo na vsako osebo v tej republiki \$59.12. Nekje so se nakupičili nadaljni milijoni. Vendar pa je za marsikaterega delavca važno vprašanje, kdo ima tistih \$53.03, ki pridejo nanj. In če je v družini pet ali več oseb, bi znašala vsotica že za prvo silo za nabavo raznih potrebščin.

— Japonska bo izdala v tem letu \$323,500,000 za militarizem in \$28,000,000 za šolstvo. Pri tem se ne sme pozabiti, da služi mnogo izmed teh 28 milijonov dolarjev tudi militarizmu, kajti tudi v šolah se vežba

mladino za ubijanje in se ji vlija militaristični duh. Ampak razlika je kljub temu zanimiva.

— Diplomacija bo reševala svetovna ekonomska vprašanja na konferenci v Genevi v Italiji. Povabljeni sta tudi Rusija in Nemčija. Konferenca v Cannesu, Francija, je bila usodna za Briandovo ministerstvo. Lloyd George tira barko angleške diplomacije dalje in dalje, kljub zamotanim zadevam, ki jih ima tudi Velika Britanija dovolj. Vsaka konferenca kapitalističnih državnikov pomaga kapitalizmu iz kaosa. Tudi genevska mu bo pomagala, s to razliko, da bo morda pomagala tudi Rusiji. Med ekstremisti v ruski komunistični stranki narašča strah, da bo postal kapitalizem nevaren Rusiji. Zinovjev pravi, da je mešetarjenje s kapitalističnimi državniki za Rusijo nevarnejše, kakor pa odprt boj z orožjem. Kljub tem elementom bo Rusija pozdravila vsak sporazum, časten za Rusijo, ki ga bo mogla skleniti s kapitalističnimi državami. Oglasili pa so se caristični elementi v Parizu, Londonu in Rimu, ki pravijo, da so zapadne države napravile neodpušljiv greh, ker so pozvale na ekonomsko konferenco v Genevi tudi zastopnike ruske sovjetske vlade. Ti ljudje še vedno sanjajo o zlatih časih, ko so zanje garali mužiki in delavci, oni pa so se zabavali v Petrogradu, Moskvi ali pa v inozemstvu. Njihov argument je, da če kapitalistične vlade vztrajajo še en čas in v spomladi financirajo in oborože čete kontrarevolucionarnih generalov, bo sovjetska vlada morala pasti. Gospodje aristokrati pozabljajo, da nam pripovedujejo to povest že ves čas od leta 1918. Angleži, ki so previdni, ne žele financirati novih poskusov za strmoglavljenje sovjetskega režima. V Londonu so mnenja, in ne po krivici, da bi prememba režima v Rusiji evropski kaos še povečala in da bi nastala v Rusiji in morda tudi v nekaterih drugih deželah popolna anarhija. Ker je sovjetska vlada spremenila svojo ekonomsko politiko, ker je pripravljena dati koncesije, trgovati z inozemstvom po kapitalističnem pravcu in obnoviti trgovske pogodbe ter stopiti v diplomatske stike, imajo angleški kramarji upanje, da bodo morali dosedanjim korakom nazaj, ki jih je storila sovjetska vlada, slediti nadaljni koraki. To se pravi, Rusija bo stopnjevaže postala tekom let moderna kapitalistična država. Tako vidimo, da žive ljudje od upov na vseh koncih in krajih v vseh sferah življenja. Evolucija pa melje to družbo naprej in naprej in jo približuje zrelosti za socializem.

Kristjani imajo popolnoma prav, če trdijo, da je krščanstvo že rešilo socialno vprašanje. Ali rešilo ga je le v ideji, ki je pa obnemogla vprico materialnih dejstev. Prav tako bi se lahko oglasili Kitajci in Indijci s trditvijo, da so ga rešili še pred krščanstvom. In imeli bi enako prav, in enako bi se motili.

Krščanstvo ima lepe nauke. Ono uči ljubezen do bližnjega, in to je gotovo lep zakon. Ono zahteva od ljudi, da naj vsak ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe. In to je v teoriji popolna rešitev socialnega vprašanja. Če ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe — in po evangeliju je vsakdo tvoj bližnji, pomeni to, da se ne more nikomur slabše goditi kakor tebi. Ker velja nauk za vse enako, bi moral vsak človek enako ljubiti vsakega človeka kakor samega sebe, torej bi se moralo vsem enako goditi, nihče ne bi smel trpeti pomanjkanja, ako je na svetu tudi obilica in luksuz, ga morajo biti deležni vsi, kajti nihče ne sme biti zapostavljen in nihče ne favoriziran v ljubezni. Le da v praksi ni tako.

Anton Pavlovič Čehov.

JOŠKO OVEN.

Kakor objavlja uredništvo Proletarca, prične priobčevati Anton Čehovo povest "Duel" (Dvoboj), ki bo gotovo zanimala čitatelje tega lista.

V slovenskem časopisu se objavlja mnogo povesti različnih pisateljev, ki pa so kot taki publiki znani le po imenu. Nič ne bi škodilo, če bi se o pisateljih samih napravil vsaj kak opis za našo publiko, da bi jih tako tudi bolje spoznala. To me je napotilo, da sem napisal naslednje vrstice.

Leta 1924 bo dvajset let odkar je umrl eden največjih ruskih novelistov, Anton Pavlovič Čehov. Četudi je zapadnemu svetu bolj poznan kot naprimer

Anton Čehov.

Andrejev, je še vseeno daleč od priznanja, katerega po pravici zasluži.

Rodil se je leta 1860 v Taganrogu. Leta 1878 je dokončal gimnazijske študije v istem mestu, in leta 1884 medicinsko fakulteto v moskovskem vseučilišču.

Njegova prva dela so bila priobčena v neki obškrni petrogradski reviji pod psevdonimom Čekonte. Že v tistih povesticah se je pokazal mojstra, četudi so bile večinoma kratke, zabavne črtice, časih satirične, brez posebnega cilja, namenjene v prvi vrsti za smeh.

V njegovem prvem večjem delu "V mraku" je pokazal nenavadno nadarjenost, idealizirano z bujno, melaholično, skoro mračno domišljijo. Dvigal se je kviško s psihološkimi poizkusi, vpodobljenimi v "Čarovnici," in s socijalnimi v "Sovražnikih," ki so dosegli največji uspeh v "Stepah", mogočna realistična slika, v kateri razgrinja s priprosto otroško odkritostjo vse globine ruskega življenja.

V vseh svojih povestih je Čehov raziskovalec src in tistih globin človeške duše, ki ostanejo navadno temne in neodkritke. Njegovi karakterji so tako živi in realistični, kot da jih je naslikal z barvami mesto z besedo.

Čehov je bil realist. Očita se mu pesimizem, nihilizem itd. Resnica je, da Čehove novele niso romantične zgodbe, kjer se slika življenje kot lepa pesem. Čehov je risal življenje kot je. Mnoge povesti so temne, v katerih se zrcali obup in skepticizem, brez nade v bodočnost ("Melaholična zgodba").

Veliko kritikov mu je očitalo, da manjka njegovim osebam to, kar imenujemo psihološki karakter. Čehov je najraje študiral nenavadne ljudi. Njegovi junaki prihajajo iz vseh vrst življenja: pijanci, polblazni, bolniki, kot da je z njimi hotel pokazati vso revščino človeštva. In kar je bilo najbolj gnilo, se mu je zdelo najboljše za razgaliti.

Njegov pisateljski slog je nekaj posebnega v ruski literaturi. Časih šaljiv, časih grenek, sarkastičen, se zdi gotovim ljudem hladem in brezbržen. Resnica je, da se tu ne izraža njegova duša sama, osredotočena in zaprta; spoznaš ga v pravi luči šele s posredovanjem njegovih oseb. Ali dostikrat postane mehkejši, zato še mehkejši, kjer je ta čut zadržan v njemu. Kdor je čital njegovo delo "Stepe", ne bo tako kmalo pozabil malega Jagaruško.

Anton Čehov je bil zelo delaven. Od leta 1880 do njegove prerane smrti za sušico leta 1904, je napisal dolgo vrsto povesti, črtic in dram. Njegova večja dela, izven že prej omenjenih, so: "Dvoboj", "Pestre zgodbe", "Mračni ljudje", "Mužiki", "Črni menih" itd.

Na dramatičnem polju ni dosegel toliko uspeha kakor z novelami, četudi so nekatere njegove drame svetovno znane, kot "Ivanov", "Striček Vanja", "Tri sestre", "Črešnjev vrt" in druge. Kritiki so mu očitali, da njegove drame ne nudijo dovolj akcije in da jim primanjkuje tudi psihološkega značaja. Čehov je sovražil intrige v dramah, kot naprimer Racine. Toda psihološka analiza mu še z daleka ne dela krivice. Kar je razorožilo kritike, je to, da on ni študiral karakterjev, ko se običajno dela, ampak kakšen je njihov položaj in okolica, v kateri se gibljejo. V tem je on mojster. Kdor je čital ali videl uprizoritve "Strička Vanja", je moral občutiti grozno dolgočasje, v katerem se gibljejo osebe v malem trgu, izgubljenem v prostrani Rusiji.

Čehov je eden tistih pisateljev, katere je težko spoznati iz njih del. Šele ko sem pred kratkem čital najnovejšo Maksim Gorkijevo knjigo "Spomini na Čehova", v kateri skupaj z Aleksandrom Kuprinom in I. A. Buninom, piše spomine in odlomke iz življenja Čehova kakor je bil, vzvišen, blag in priprost. Naj omenim nekaj odstavkov iz te knjige, da se čitatelji intimnejše seznani s človekom, ki je spisal "Dvoboj" in ki stoji kot novelist z Maupassantom v ospredju svetovne literature.

"Nekoč me je povabil v selo Kaučuk-Koy, v katerem je imel ozek pas zemlje ter belo dvo-nadstropno hišico na nji. Ko mi je razkazoval 'posestvo', je pričel živahno govoriti: 'Če bi jaz imel dosti denarja, bi postavil tukaj zavetišče za ohromele vaške učitelje. Ve-

ste, postavil bi veliko, svetlo stavbo—zelo svetlo—z velikimi okni in prostornimi sobami. Hotel bi imeti fino knjižnico, različne muzikalične instrumente, čebele, vrt, sadovnjak. . . Obdrževala bi se predavanja o poljedelstvu, mitologiji. . . Učitelji morajo vedeti vse, vse moj dragi.

"Naenkrat je utihnil, zakašljaj, me pogledal izza konic oces in se nasmehljal — tisti mehki, dražestni smehljaj, ki je vsakega priklenil nase ter ga napravil vernega poslušalca.

"Ali vas dolgočasim, ko vam pripovedujem o mojih fantazijah? Jaz rad govorim o tem. Če bi vi vedeli, kako zelo potrebujejo ruske vasi dobre, pametne in izobražene učitelje! V Rusiji bi morali dati učiteljem posebne ugodnosti, čimprej timbolje. Realizirati bi morali, da brez široke ljudske izobrazbe bo Rusija padla kot hiša, zgrajena iz slabe opeke. Učitelj mora biti umetnik, zaljubljen v svoj poklic. Ali pri nas je slabo izobraženi dninar, ki hodi na selo učiti otroke, ko da gre v prognanstvo. Sestradan je, strt, teroriziran vsled strahu, da izgubi svoj bori kruhek. In on bi moral biti prvi človek v vasi; kmetje bi ga morali priznati kot moč, vredno spoštovanja. Nihče ne bi smel kričati nad njim ali ga osebno sramotiti — kot tu pri nas vsi delajo — vaški orožnik, trgovec, pop, o-krajni načelnik, šolski varuh in šolski nadzornik, ki pa se ne briga za izboljšanje pouka, ampak gleda le na to, da se izvajajo povelja njegovih višjih. Smešno je v kopejkah plačevati človeka, kateri naj izobražuje ljudstvo. Neodpustno je, da mora biti oblečen v cunje, po zimi prezebat in si v starosti tridesetih let nakopati revmatizem ali sušico. Sramovati bi se morali vsled takih razmer. Naš učitelj živi sedem mesecev kot puščavnik, nikogar nima, da bi se mogel pogovarjati z njim; brez družbe, knjig in zabave pride v stadij otopelosti, če povabi svoje kolege na obisk, postane politično sumljiv — bedast izraz močnih, s katerim strašijo tepce. Vse to je ostudno; je norčevanje s človeka, ki opravlja veliko, silno važno delo. . . Veste, kadar koli vidim učitelja, me je sram vsled njegovega ponižanja, in zato, ker je tako slabo oblečen. Zdi se mi, kakor da se mjaz kriv njegove propalosti."

"Utihnil je, mislil, zamahnil, z roko in pomirjen rekel: 'Ta naša Rusija je tako zabita, nerodna dežela.'

"Otožna senca mu je legla na oči; mali žarki gub so jih obkrožili in mu dali še bol zamišljen izraz. Hipoma se je zdrnil, pogledal okrog sebe, in rekel izizvalno: 'Poglejte, cel uvodni članek nekega radikalnega lista sem izstrelil v vas. Pojdite, za nagrado vaše potrepljivosti vam postrežem s čajem.'

"V tem je bila njegova karakteristika; govoril je zelo resno, tako toplo in odkritosrčno, toda naenkrat se je nasmejaj, sebi in svojemu govoru. In v tem dobrem in žalostnem smehu si začutil gibčen skepticizem človeka, ki je poznal ceno sanj in besed.

"Molče sva počasi korakala proti hiši. Bil je jasen, vroč dan; valovi so se iskrili v solnčnih žarkih; od nekje se je čulo pasje lajanje. Čehov me je prijel za roko, zakašljaj in počasi dejal: 'Žalostno je in sramotno, toda resnično, veliko je ljudi, ki zavidajo pse . . .'

"In takoj nato je smejel dostavil: 'Danes ne zmorem drugega kakor napraviti slabotne govore . . . To pomeni, da se staram.'

"Velikokrat mi je govoril: 'Veste, neki učitelj je ravno kar prišel sem — bolan je in oženjen . . . Ali morete kaj storiti zanj? Jaz sem za prvo silo napravil za njega kolikor mi je mogoče.' Ali pa: 'Slišiš Gorki, neki učitelj bi se rad seznanil s teboj. Ne more na pro-

sto, bolan je. Ali ne bi stopil ti k njemu?' Ali: 'Poglej, učiteljice bi rade nekaj knjig.'

"Včasih sem najdel tega "učitelja" pri njemu. Navadno je sedel prav na robu stola, zardevajoč vsled zavesti svoje nerodnosti, iskajoč in zbirajoč besede v potu obraza, poskušaše govoriti gladko po načinu izobrazbenca, ali pa z lahkoto osebe, ki je bolno rezervirana; mučil se je, da se ne bi pokazal bedaka v očeh pisatelja, in je obdeloval Čehova s ploho vprašanj, ki mu do tistega trenutka niso nikdar padla v glavo.

"Anton Čehov je pazno poslušal dolgočasno učiteljevo govoričenje, ki je bilo brez zveze; semintja so dobile njegove oči izraz žalostnega nasmeha, mala guba se mu je pokazala na čelu, nato je pričel govoriti, mehko, priprosto in domače, da je učitelju olajšal pogovor. Učitelj je prenehal delati se učenega in premetenega in tako je postal njegov pogovor naravnejši in s tem zanimivejši.

"Spominjam se učitelja, vlik suh človek z rumenim, gladnim obrazom, z dolgim, upognjenim nosom, ki se je mračno prirogibal proti bradi. Sedel je nasproti Čehovu in z melanholičnem basom govoril in filozofiral. Drvil je v filozofijo in se gibal na njeni površini, kakor pijanec, ki hodi po ledu. Nenadoma ga je Čehov prekinil: 'Povejte mi, kdo je dotični učitelj, ki pretepa otroke v vašem okrožju?'

"Učitelj se je naglo dvignil s stola in užaljen mahal z rokami: 'Katerega mislite? Mene? Nikdar! Pretepate?'

"Ne razburjajte se,' je nadaljeval pomirjevalno in mirno Anton Čehov. Jaz ne govorim o vas. Toda spominjam se — čital sem v listih — da imate v vašem okraju učitelja, ki pretepa otroke.'

"Učitelj se je usedel, obrisal potni obraz in oddahnen odgovoril: 'Res je, bil je tak slučaj... Makarov je bil. Veste, to ni nič novega. Okrutno je, toda razumljivo. Oženjen je . . . štiri otroke ima . . . žena je bolna . . . on sam je jetičen . . . njegova plača znaša le dvajset rubljev, družina živi vsa v eni sobi — v takem položaju bi človek pretepal angela varuha, kriv ali nekriv . . . In otroci so daleč od angelov, verjemite mi.'

"In človek, ki je ravno kar obdeloval Čehova z zalogo naučenih, premetenih in učenih besed, je prešel v popolnoma drug pogovor; čvrste, jasne besede so razsvetljevale ko ogenj grozno, proketo življenje v ruškemu selu.

"Ko se je učitelj poslavljaj od gostitelja, je vzel Čehovo drobno roko med obe svoji, jo stisnil in mu dejal: 'Prišel sem k vam, ko da grem k oblastim, v strahu in trepetu. Napenjal sem se ko puran, kajti pokazati sem hotel, da nisem navaden smrtnik . . . In sedaj vas zapuščam kot svojega dobrega prijatelja, ki vse razume. Veliko je — vse razumeti! Hvala vam! S seboj odnašam prijetno misel: veliki ljudje so priprosti in v stanu razumeti človeka . . . in v duši so nam trpičom bližji, kot vse tiste propalice, med katerimi živimo . . . Nikdar vas ne pozabim.' Nos se mu je stresel, ustnice so se mu zategnile v dobrodušen smeh, ko je še dostavil: 'Resnično tudi lopovi so nesrečni — vrag jih vzemi!' Pozdravil je in odšel.

"Dober človek je — ne bo dolgo učitelj,' mi je dejal Čehov.

"Zakaj?"

"Potegnejo ga k tlom, zbijejo ga doli.' Pomislil je trenutek in dodal: 'V Rusiji so pošteni kakor dimnikarji, s katerimi matere strašijo otroke.'

Nekje naprej piše Gorki:

"Spominjam se slučaja, ko so prišle k njemu tri bogato oblečene dame na obisk. Napolnile so sobo s šumom svilnatih kril in z vonjem po parfumu. Spoštljivo so se usedle nasproti gostitelju, kazale mu zanimanje za politiko in ga izpraševale.

"Anton Pavlovič, kaj vi mislite, kako se bo vojna končala?"

"Čehov je zakašljaj, pomislil za hip, nato s prijaznim glasom odgovoril:

"'Skoro gotovo z mirom.'

"'Toda, da — resnično, ampak kdo bo zmagal? Grki ali Turki?'

"'Zdi se mi, da tisti, ki so močnejši.'

"'In kateri vi mislite, da so močnejši?'

"'Tisti, ki imajo boljše prehrano in boljše izobrazbo', je odgovoril Čehov.

"'Ah, kako pametno,' je vzkliknila ena izmed gospe.

"'In katere imate vi najraje?' je vprašala druga.

"Anton Pavlovič jo je mirno pogledal in odgovoril z mirnim nasmehom: 'Jaz imam najraje s sladkorjem potreseno sadje . . . Vi ne?'

"'Zelo rada,' je veselo vzkliknila.

"'Posebno abrikosovo,' ji je druga solidno pritrtilao. In tretja je z napol zaprtimi očmi dodala:

"'Tako lepo diši.'

"In vse tri so pričele živahno govoriti, kazajoč pri vprašanju o pocukranem sadju resnično zanimanje. Jasno je bila, da so se počutile srečne, ker jim ni bilo treba napenjati možganov glede Turkov in Grkov, stvar, ki jim ni nikdar prej prišla na misel."

Tako Maksim Gorki. Listal sem po knjigi. Vse polno je v nji tistih malih skic, ki kažejo mojstra, kateri je s petnajstletno neozdravljivo boleznijo sušico stal nad močvirjem carske Rusije; razgaljal je njene rane, opazoval jo smehljaje ko neutrudni delavec, ker je veroval v resnico, strašno kot je. Blatno, brezumno življenje mu je bilo samo snov za opazovanje in razkrivanje, zato, da je potom odkrivanja prihajalo — spoznanje. In spoznanjem mora slediti boljša družba. Nepoboljšljiv pesimist, kot so ga imenovali, ni vendar nikdar prenehal verovati v boljšo bodočnost.

Umrl je leta 1904 v Badenweilerju v Nemčiji; preminul je mirno, kakor je živel, v mladem poletnem jutru, katere je vedno ljubil. Zadnji njegov dnevi so bili otemnjeni z globoko žalostjo za Rusijo in s strahom pred rusko japonsko vojno.

Oženjen ni bil. Mati in sestre so bile pri njemu do smrti.

Tako je šel v prerani grob eden največjih Rusov, predno se je prikazala zarja na vzhodu. Od zadaj so bili drugi, ki so nesli plamenice naprej v strašnem kaosu in metežu — dedščini tistega življenja, ki ga je slikal s svojim peresom. Čas hiti naprej . . . In epopeja revolucije krha in si drobi pot med to ogromno navlako — nova družba vstaja z novim redom.

Pomislite le malo dalje, pa lahko spoznate svojo zmoto. Politične organizacije nimate — to pomeni, da nimate političnega vpliva. In to pomeni nadalje, da gospodujejo tisti, ki imajo političen vpliv, ki so pa vaši nasprotniki. Zato se tudi ne smete čuditi, da ne gospodujejo tako, kakor bi bilo dobro za vas, ampak kakor je prav zanje.

ANTON ČEHOV:

DUEL.

Za "Proletarca" poslovenil Jože Vidmar.

I.

Bilo je ob osmih zjutraj — to se pravi tedaj, ko so se oficirji, uradniki in tučji po vroči, dušni noči kopali v morju in šli nato v paviljon pit kavo ali čaj. Ivan Andrejič Lajevski, mlad človek kakih osemindvajsetih let, suhljat blondin, s kapo uradnikov finančnega ministerstva in v copatah, se je prišel kopat in je našel na bregu mnogo znancev in med njimi svojega prijatelja, vojaškega zdravnika Samojlenka.

Ta Samojlenko je imel veliko ostrniženo glavo brez vratu, rdeč nosat obraz, z gostimi črnimi obrvmi in sivimi zalizci, podpluto telo in vrhu vsega še hripav vojaški bas; s temi svojimi lastnostmi je napravil na vsakega, ki je nanovo prišel v mesto, neprijeten vtis burbona in kričača, toda minilo je kake dva tri dni po prvi seznanitvi in njegov obraz se je pričel zdeti nenavadno dober, mil in celo lep. Vkljub svoji neokretnosti in napol surovemu tonu, je bil Samojlenko miren, brezmejno dober, blagodušen in uslužen človek. Tikal se je s celim mestom, vsem posojal denar, vse zdravil, hodil snubit, miril, prirejal piknike, na katerih je po kavkaško pekel koštruna in kuhal zelo vkusno lipanovo juho; neprenehoma je za koga prosjačil in prosil in se neprenehoma česa veselil. Po splošnem mnenju je bil brez greha in je imel le dve slabosti: prvič, da ga je bilo sram svoje dobrote in da jo je hotel maskirati s surovim pogledom in narejeno grobostjo in drugič, imel je rad, da so ga ranocelniki in vojaki nazivali ekscelesca, dasi je bil samo državni svetnik.

— Odgovori mi, Aleksander Davidič, na tole vprašanje, — je pričel Lajevski, ko sta oba, on in Samojlenko do ram zlezla v vodo. — Postavim, ti si se zaljublil v neko žensko in si se sešel z njo; preživel si z njo, postavim, več kot dve leti, potem pa te je, kakor se to dogaja, ljubezen minila, in ti pričenaš čutiti, da ti je ženska tuja. Kaj bi ti napravil v takem slučaju?

— Zelo enostavno. Pojdi, mamica kamor te je volja — pa mir besedi.

— Govoriti je lahko! Toda če pa nima kam? Osamljena ženska, brez rodbine, niti kopejke denarja, delati ne zna . . .

— Kaj češ? Enkrat za vselej petsto in zobe, ali pa petindvajset na mesec — pa je. Zelo enostavno.

— Recimo, da imaš petsto i petindvajset na mesec, toda ženska, o kateri govorim je inteligentna in ponosna. Kaj bi se ji ti res upal ponuditi denar? In v kakšni obliki?

Samojlenko je hotel nekaj odgovoriti, toda tisti trenutek ju je oba pokril velik val, ki se je potem zaletel ob breg in se šume odtekel po drobnih kamenčkih nazaj. Prijatelja sta se vrnila na breg in se jela oblačiti.

— Seveda, z žensko, ki je ne ljubiš, je že težko živeti, — je rekel Samojlenko in stresel pesek iz škornja. — Ampak, Vanja, treba je presojati po človeško. Če bi se to meni zgodilo, bi ji še malo ne pokazal, da je nimam več rad, temveč bi živel z njo do same smrti.

Naenkrat ga je postalo sram svojih besedi; spreminil je hlastno ton in dejal:

— Sicer pa bi zaradi mene bab lahko sploh ne bilo. Naj jih zlodej vzame!

Prijateljta sta se oblekla in odšla v paviljon. Tukaj je bil Samojlenko čisto doma, celo posebno posodo so imeli zanj. Vsako jutro so mu dali na tasi škodelico kave, visok brušen kozarec vode z ledom in čašico konjaka; najprej je popil konjak, potem vročo kavo, potem vodo z ledom, in to je moralo biti najbrž zelo вкусно, kajti po pitju so mu postale oči maslene, pričel si je z obema rokama gladiti zalizce, se zagledal v morje in dejal:

— Čudovito lep pogled!

Po dolgi noči, ki jo je iztratil za nevesele, brezplodne misli, ki mu niso dale spati in ki so, kot se mu je zdelo, še povečevale soparnost in mrak noči, se je čutil Lajevski pobitega in velega. Od kopanja in kave mu ni postalo bolje.

— Dajva, Aleksander Davidič, nadaljujva najin pogovor, — je rekel. — Ne bom ti prikrival in odkritosrčno ti povem kot prijatelju: moja zadeva z Nadeždo Fjodorovno stoji slabo . . . zelo slabo! Oprosti, da ti razodevam svoje tajne, toda moram se izpovedati.

Samojlenko, ki je že vnaprej slutil, o čem bo šlo v pogovoru, je povesil oči in zabobnal po mizi.

— Preživel sem ž njo dve leti in sem jo jenjal ljubiti . . . je nadaljeval Lajevski: — to se pravi, bolje rečeno, spoznal sem, da ljubezni sploh ni bilo . . . Te dve leti sta bili — prevara.

Lajevski je imel navado, da je med pogovorom pozorno ogledoval svoje rožnate dlani, grizel nohte ali pa s prsti mečkal manšete. In sedaj je počel isto.

— Vem prav dobro, da mi ne moreš pomagati, — je dejal: — toda pripovedujem ti, ker je za moje vrste ljudi, ponesrečence in nepotrebneže, pogovor edina rešitev. Jaz moram posploševati vsak svoj korak, moram najti pojasnilo in opravičilo svojega grdega življenja v čigar-koli teorijah, v literarnih tipih, v tem, na primer, da postajamo mi člani plemiškega razreda bolj in bolj degenerirani i. t. d. . . . Prošlo noč, na primer, sem se tolažil s tem, da sem ves čas mislil: ah kako prav ima Tolstoj, kako neusmiljeno prav ima! In bilo mi je lažje od tega. V resnici, brate, velik pisatelj! Reci kar hočeš.

Samojlenko, ki ni še nikdar bral Tolstoja in ki se je vsak dan pripravljaj, da ga prečita, je prišel v zadrego in je rekel:

— Da, vsi pisatelji pišejo po fantaziji, on pa direktno po naravi . . .

— Moj Bog, — je vzdihnil Lajevski: — do kolike mere nas je pohabila civilizacija! Zaljubljen sem se v poročeno žensko; tudi ona v mene . . . V početku sva imela i poljube, i tihe večere, i prisege, i Spencer-ja, i ideale, i skupne interese . . . Kakšna laž. Bežala sva pravzaprav pred mozem, zraven pa sva si lagala, da beživa pred praznostjo našega inteligentnega življenja. Bodočnost sva si slikala takole: V početku oblečem na Kavkazu, dokler se ne seznaniva s krajem in ljudmi, viceuniformo in bom služil, potem pa si vzameva v prostem času kos zemlje, bova delala v potu svojega obraza, nasadiva vinograd, polje i. t. d. Če bi bil na mojem mestu ti ali ta tvoj zoolog von Koren, bi mogoče preživela z Nadeždo Fjodorovno trideset let in bi zapustila svojim naslednikom bogat vinograd in tisoč oralov turščice, jaz pa sem se od prvega dne počutil bankrotnega. V mestu je neznosna vročina, dolgčas, brezljudnost, če greš pa na polje, ti pod vsakim grmom in kamnom tiče falanje, škorpionji in kače, za poljem

je pa gorovje in puščava. Tuji ljudje, tuja priroda, ubožna kultura — vse to, brate, ni tako lahko kakor sprehajati se v kožuhu pod roko z Nadeždo Fjodorovno po Njevskem in sanjariti o toplih krajih. Tukaj je potreben boj, ne na življenje, temveč na smrt, no in kakšen bojevnik pa sem jaz? Ubog nevrastenik, pohajač . . . Že od prvega dne sem spoznal, da niso moje misli o delovnem življenju in vinogradu — za nobeno rabo. Kar pa se tiče ljubezni, ti moram povedati, da je življenje z žensko, ki je brala Spencer-ja in je šla s teboj na konec sveta, ravnotako nezanimivo, kakor s kako poljubno Anfiso ali Akulino. Pravtako diši po likalniku, po pudru in zdravilih, iste zavojnice za lase vsako jutro in ista samoprevara . . .

— Brez likalnika ni mogoče gospodinjit, — je rekel Samojlenko in zardel, ker govori Lajevski ž njim tako odkrito o znani dami. — Opažam, Vanja, da si danes slabo razpoložen. Nadežda Fjodorovna je prekrasna, izobražena ženska, ti si človek velikega razuma . . . Res je sicer, da nista poročena, — je nadaljeval Samojlenko in se ozrl po sosednjih mizah: — toda to vendar ni vajina krivda in poleg tega . . . je treba biti brez predsodkov in stati na nivoju sodobnih idej. Jaz sam sem za civilni zakon, da . . . Ampak po mojem mnenju je tako, da če sta se že sešla, tedaj je treba živeti skupaj do same smrti.

— Brez ljubezni?

— Takoj ti pojasnim, — je dejal Samojlenko. — Pred osmimi leti je bil tukaj pri nas za agenta starček velikega razuma. In ta je imel navado dejati: v zakonskem življenju je glavna stvar — potrpežljivost. Slišiš, Vanja? Ne ljubezen, temveč potrpežljivost. Ljubezen nemore trajati dolgo časa. Kake dva, tri leta si preživel v ljubezni, sedaj pa je vstopilo očitno tvoje rodbinsko življenje v tisto perijodo, v kateri moraš takorekoč uveljaviti vso svojo potrpežljivost, da ohraniš ravnotežje . . .

— Ti verjameš tvojemu starcu-agentu, zame je pa njegov nasvet — nesmisel. Tvoj starček se je znal hliniti, je bil sposoben vaditi se v potrpežljivosti in pri tem gledati na človeka, ki ga ni ljubil, kot na predmet, ki mu je neobhoden za njegove vaje, toda jaz še nisem padel tako nizko; če se mi bo zahotelo vežbati svojo potrpežljivost, si kupim telovadne ročke ali kužave konja, ampak človeka pustim pri miru.

Samojlenko je naročil belega vina z ledom. Ko sta izpila prvi kozarec, je Lajevski naehkrat vprašal:

— Povej no, prosim, kaj pomeni mehčanje možganov?

— To je, kako bi ti razložil . . . taka bolezen, kadar postanejo možgani mehkejši . . . kakor da postajajo redkejši.

— Ozdravljivo?

Da —, če ni bolezen zanemarjena. Hladni tuši, kantaridni obliži . . . No, še za notranjost kako stvar.

— Aha . . . Torej, vidiš, kakšen je moj položaj. Ne morem ž njo živeti: to je preko mojih moči. Dokler sem s teboj, na primer, še filozofiram in se smehljam, doma pa popolnoma padem z duhom. Do take mere mi je tesno pri srcu, da se mi zdi, da bi si pognal kroglo v čelo, če bi mi, postavim, rekli, da moram ž njo živeti magari en sam mesec še. Obenem se pa tudi raziti ne morem ž njo. Osamljena je, delati ne zna, denarja nimava ne jaz ne ona . . . Kam naj se dene? H komu naj gre? Nobenega izhoda si ni mogoče misliti . . . No, recimo, povej: kaj mi je storiti?

— M — da . . . — je zamrmral Samojlenko, ne vedoč, kaj naj odgovori. — Ali te ljubi?

— Da, ljubi, v kolikor ji je v njenih letih in pri njenem temperamentu potreben moški. Ravnotako teško bi se razstala od mene, kakor od pudra ali zavojnic. Jaz sem ji neobhoden sestaven del njenega bučarja.

Samojlenko je prišel v zadrego.

— Vanja, ti si danes slabo razpoložen, — je rekel. — Najbrž nisi spal.

— Da, slabo sem spal . . . Sploh se slabo počutim, brate. Glava je prazna, pogosto čutim, kako mi naenkrat zamre srce, nekaka čudna slabost . . . Bežati moram!

— Kam?

— Tja, na sever. K borom, h gobam, ljudem, k idejam . . . Pol življenja bi dal zato, da bi se mogel sedaj kje v Moskovski ali Tolski guberniji okopati v reki, prezebsti, veš, potem pa pohajati kake tri ure, magari z najslabšim študentom in se razgovarjati . . . In kako diši po senu! Se spominjaš? Zvečer se pa sprehaš po vrtu, iz hiše pa prihajajo zvoki klavirja, sliši se, kako prihaja vlak . . .

Lajevski se je zasmejal od zadovoljnosti, na očeh so mu izstopile solze, in da bi jih skril, se je stegnil, ne da bi vstal k sosednji mizi po žveplenke.

— Že osemnajst let nisem bil v Rusiji, — je dejal Samojlenko. — Pozabil sem že, kako je tam. Po mojem mnenju je ni bolj čudovite zemlje, kot je Kavkaz.

* Vereščagin ima sliko: na dnu silno globokega vodnjaka se mučijo na smrt obsojeni. Vidiš, tvoj čudoviti Kavkaz se mi zdi ravno tak vodnjak. Če bi mi predložili izbrati iz dveh stvari: biti dimnikar v Petrogradu, ali tukajšen knez, tak bi si zbral službo dimnikarja.

Lajevski se je zamislil. Samojlenko je ogledaval njegovo sklonjeno telo, njegove oči, ki so bile zastrnjene v eno točko, njegov blede potni obraz in udrta senca, zgrizene nohte in copato, ki se je na peti povesila in odkrivala slabo zadelano nogavico, prevzelo ga je usmiljenje, in, ker ga je Lajevski najbrž spomnil na brezpomočnega otroka, vprašal:

— Ali je tvoja mati živa?

— Da, toda ne pozna se več. Ona mi ni mogla odpustiti te ženske.

Samojlenko je imel rad svojega prijatelja. V Lajevskem je videl dobrega odkritega fanta, študenta, s katerim se je dalo popivati i smejeti, in po duši pogovoriti. To, kar je razumel v njem, mu je bilo skrajno neljubo. Lajevski je mnogo pil in ne o pravem času, igral je karte, preziral svojo službo, živel preko svojih sredstev, pogosto vporabljal v pogovorih nedostojne fraze, hodil po ulicah v copatah in se vpričo tujih ljudi prepiral z Nadeždo Fjodorovno — in to Samojlenku ni ugajalo. To pa, da je bil Lajevski nekoč vpisan na filozofski fakulteti, da je bil sedaj naročen na dve večji reviji, da je včasih tako pametno govoril, da ga je razumelo le malo ljudi, in da je živel z inteligentno žensko — vsega tega Samojlenko ni razumel in to mu je ugajalo; in smatral je Lajevskega za višjega od sebe in ga spoštoval.

— Se ena podrobnost, — je rekel Lajevski in stresel glavo. — Samo, da to ostane med nama. Za sedaj skrivam to stvar od Nadežde Fjodorovne, glej, da se ne zagovoriš vpričo nje . . . Predvčerajšnjim sem dobil pismo, da je njen mož umrl od omehčanja možganov.

— Milost božja . . . — je vzdihnil Samojlenko. — Zakaj pa ji to prikrivaš?

— Pokazati ji to pismo, bi pomenilo: izvolite v cerkev k poroki. A prej je treba razjasniti najine odnošaje. Ko se prepriča, da nama ni več mogoče skupaj živeti, ji pokažem pismo. Tedaj bo brez nevarnosti.

— Veš kaj, Vanja? — je rekel Samojlenko, in njegov obraz je naenkrat navzel žalosten in proseč izraz, kakor, da bi hotel poprositi nekaj zelo sladkega, pa bi se bal, da mu prošnjo odbijejo. — Oženi se, dragi!

— Zakaj?

— Izpolni svojo dolžnost, ki jo imaš napram ti prekrasni ženski! Njen mož je umrl, in na ta način ti sama Previdnost božja kaže, kaj storil!

— Ampak razumi vendar, čudak, da je to nemogoče. Poročiti se brez ljubezni je ravno tako podlo in človeka nevredno, kakor maševati brez vere.

— Toda to je tvoja dolžnost!

— Zakaj dolžnost? — je vprašal Lajevski razdraženo.

— Ker si jo odvedel od moža in jo prevzel na svojo odgovornost.

— Ampak saj ti vendar po ruski pravim: ne ljubim je!

— No, če ni ljubezni, jo spoštuj, obožuj . . .

— Spoštuj, obožuj . . . — ga je oponesel Lajevski. — Kakor da je samostanska prednica . . . Slab psihiolog in fiziolog si, če misliš, da moreš shajati v življenju z žensko s samim spoštovanjem in uvaževanjem. Ženski je pred vsem potrebna spalnica.

— Vanja, Vanja . . . — se je zmedel Samojlenko.

— Ti si star otrok, teoretik, jaz sem pa mlad starček in praktik in midva se ne bova nikdar razumela. Pustiva raje ta pogovor. Mustafa! — je kričnil Lajevski natakarku: — koliko plačava?

— Ne, ne . . . — se je prestrašil doktor in prijel Lajevskega za roko. — To plačam jaz. Jaz sem naročil. Zapiši na moje ime! — je kričnil Mustafa.

Prijatelj sta vstala in se molče odpravila po obrežju . . . Pri početku bulvarda sta se vstavila in si v slovo stisnila roke.

— Preveč ste razvajeni, gospoda! — je vzdihnil Samojlenko. Usoda ti je poslala mlado, lepo, izobraženo ženo — in ti jo zavračaš, a da bi dal Bog meni magari krivoboko in staro, samo da bi bila laskava in dobra, in kako bi bil zadovoljen! Živel bi z njo na svojem vinogradu in . . .

Samojlenko se je predomisli in je dejal:

— Naj bi mi tam samovar pripravljala, copernicka stara.

Ko se je poslovil od Lajevskega, je krenil po bulvardu. Ko je stopal ves težak, veličasten s strogim izrazom, v svoji snežnobeli bluzi in izborni očičenih škornjih, z izbočenimi, z Vladimirom in trakom okrašenimi prsmi po bulvaru, je sam sebi ugajal in zdelo se mu je, da gleda cel svet z nasladi nanj. Ne da bi obračal glavo, je pogledaval na vse strani in je opazil, da je bulvard popolnoma dobro urejen, da so mlade ciprese, evkalipse in grde, slabosločne palme zelo lepe in da bodo dajale sčasoma široko senco, da so čerkeši pošteni in gostoljuuben narod. "Čudno, da Kavkaz Lajevskemu ne ugaja, — je mislil: — zelo čudno." Srečal je pet vojakov s puškami, ki so ga pozdravili. Na desni strani bulvarda je šla po tlaku v nasprotno smer žena nekega uradnika s sinom, gimnazistom.

— Marja Konstantinovna, dobro jutro! — ji je kričnil Samojlenko in se pri tem prijetno nasmešnil. — Ali ste se kopali? Ha-ha-ha . . . Poklon Nikodimu Aleksandriču!

In je šel prijetno se smehljaje naprej; ko pa je zagledal vojaškega ranocelnika, ki mu je šel nasproti, se je nenadno namršil, ga vstavil in vprašal:

— Ali je kdo v bolnici?

— Nikogar ni, ekselenca.

— A?

— Nikogar ni, ekselenca.

(Dalje prihodnjič.)

Božja volja.

Kristjani molijo vsak dan molitev vseh molitev in v njej prepuščajo božji volji vsako odločitev: Zgodi se tvoja volja kakor v nebesih, tako tudi na zemlji.

Well — če vlada na svetu vsegamogočen Bog, tedaj se bo vsekakor zgodila njegova volja, tudi če ne bi imel za to dovoljenja pravovernih kristjanov. Čegava volja pa naj bi se zgodila. Če bi bilo blagoslovljenim učiteljem krščanstva kaj do jasnosti, ne bi učili ljudstva v molitvah takih absurdnosti; kajti če ima Bog svojo voljo, tedaj je nezmislno, ako jaz, ki nimam nobene moči, da bi jo ustavil, pritrdim da naj se zgodi.

Take molitve so železni dokazi, da zahteva vera nemisleče ljudstvo, kajti misel bi mu morala razodeti absurdnost.

V resnici je zgodovina raznih cerkev več en boj proti misli. Vsa sredstva so bila dovoljena v tej tisočletni vojni — žal z velikim uspehom, zakaj cerkvam se je res posrečilo paralizirati na tisoče glav in otopiti na tisoče možganov.

Le popolnoma niso mogli zatreti misli; niso je mogli zadušiti, ne ssekati, ne pobosti, ne sežgati, dasi so poizkušali vse.

In to bi moralo biti pravzaprav tudi z verskega stališča razumljivo; kajti če je vse od Boga, mora biti tudi misel od njega. In kar je od Boga, tega — bi dejali — ne more uničiti človeška sila.

Vere same so nastale iz misli. Trgovci s krščanstvom hočejo sicer po sili, da je za njihovo vero izjema; njo je baje Bog razodel. Ali tudi druge vere so si domišljale, da imajo svoj vir naravnost v nebesih. Zato je bil tudi Budha rojen na čudežen način; zato je bil tudi Mohamed Alahov prerok. Dokazov za svoje božansko spočetje pa nima ne ena ne druga vera.

Toda gotovo je, da je dolga dolga tisočletja človeštvo živelo brez teh ver. To je bila precej daljša doba, nego jo cerkev uči od stvarjenja sveta. Preden se je pojavil prvi človek na našem planetu, so bile na njem sto in sto tisoč let vsakovrstne živali, in ko je znal potem človek že davno rabiti precej umetno orodje, ni bilo po cerkvenih naukih še niti zemlje niti solca niti sveta sploh, in šele dolgo pozneje se je oglasil glas nad vodami, o katerih živ krst ne razume, kakšna posoda jih je mogla držati.

Vsa tista neskončna tisočletja ni bilo ne mozaizma, ne brahmanizma, ne parzovstva, ne budizma, ne krščanstva, ne mohamedanstva. Zdaj so te in še neštete druge vere.

Če je "prava" vera res potrebna za izveličanje in če je mogel človek spoznati to pravo vero le z božjo pomočjo, tedaj nastane vprašanje, zakaj je ni Bog razodel takoj prvim ljudem in zakaj ne vsem ljudem. Cerkevni modrijani bi si radi nekako pomagali iz te zagate s povestjo, da so morali pravičniki iz predkristovske dobe čakati v nekakšnem predpeklju. Ali s tem

zopet slikajo svojega Boga krivičnega, zakaj človek vendar ni bil kriv, da je bil rojen pred letom 1., kako bi torej mogel biti kaznovan z dva, tritisočletnim čakanjem, pa še v takem dolgočasnem kraju?

Polg tega pa so modrijani tudi pozabili na računico in na geometrijo. Kakšen bi moral biti tisti prostor, ki bi zadostoval za vse v onih tisočletjih umrle ljudi?

Tako krivičen ne more biti noben Bog. In kako so nastajale vere, to vemo dandanes precej natančno.

Nekoč jih ni bilo, zdaj so. Torej jih je bilo treba izmisliti.

Če je vera dobra, je morala biti dobra misel, ki jo je splodila. In gotovo so bili ustanovitelji ver prepričani o svoji modrosti: prav zato so trdili, da so bili naravnost iz nebes navdahnjeni.

Ali če je mišljenje dobra reč, ne more biti to časovno omejeno. Misli so različne; tudi slabe so vmes. Ali to je odvisno od drugih razlogov. Za vero pa je bila misel dobra le takrat, ko jo je splodila; potem pa je postala naenkrat tako nič vredna, da jo je bilo treba prepovedati in zatirati. Zakaj?

Zato ker bi bila misel na svoji dalnji poti lahko postala nevarna veri. In kjer se ni dala poteptati, ji je res postala nevarna.

Toda misli prihajajo še vedno po božji volji v glave. In na drugi strani molijo kristjani še vedno; Zgodi se tvoja volja!

Nili to vendar precej velika hinavščina?

Če verjamejo, da ima Bog svojo voljo; če hočejo, da naj se godi ta volja, tedaj naj se ne vtikajo iz egoizma v njegove posle.

Ako bi bili blagoslovljeni učitelji odkritosrčni in ako bi res verjeli v Boga, kar ni v vseh slučajih gotovo, bi morali reči: "Misli naših nasprotnikov so prav tako od Boga kakor naše. Bog naj odloči, katere zmagajo; on že ve, kaj dela, mi pa smo tudi le nepopolni ljudje. Naj se zgodi njegova volja!"

Ker ne ravnaajo tako, je jasno, da niso odkritosrčni. In da ne zaupajo v moč svojih nauk.

Genij in svobodna umetnost.

BETTY EARLE.

On je bil ambiciozen bedak brez denarja. Šel je k glasbeniku. "Jaz želim postati glasbenik. Ali me boste učili igrati?"

"Seveda. Pet dolarjev bom računal za vajo."

"Ampak kako naj plačam ko nimam. Umetnost bi morala biti svobodna."

"Morda, toda jaz moram živeti. Pet dolarjev je najmanj, kar morem računati."

"Dobro," je dejal bedak, "postal bom poet."

Šel je k pesniku. "Rad bi postal pesnik. Ali me boste naučili, kako skladati pesmi?"

"Gotovo! Vsak bedak postane lahko pesnik. Samo pet dolarjev vam bom računal za vsako vajo."

"Toda vi veste, da nimam denarja. Umetnost bi morala biti svobodna."

"Umetnost je že preveč svobodna. In jaz moram živeti. Pet dolarjev je najmanj, kar zahtevam."

"Streliš!" je zamrmral bedak, "pa postanem slikar."

Šel je k slikarju. "Ali me boste naučili slikati?"

"Gotovo. Vsak be. . ."

"Počakajte. — Koliko računate?"

"Umetnost bi morala biti svobodna. Računal bom samo pet dolarjev. . ."

"Vraga," je dejal bedak, "vi ste ravno taka prisrmoda kakor drugi."

Ko se je vračal proti domu, ga je vrgel avtomobil na tlak in pri padcu mu je počila lobanja.

Časopisje je bilo polno poročil o človeku s čudežnimi zmognostmi. Pripovedovali so o nenaravnih, presenetljivih, neverjetnih stvareh. Nenadoma se je dvignil s postelje, šel v parlor, se usedel k glasovirju in pričel igrati. Njegovi prsti so se dotikali tipk, kakor da je njihov največji mojster. Zvoki najlepše godbe, krasne melodije so brstele na dan. Kakor od strele zadeta, se je čudila družina. Ko se je zavedla, je pozvala glasbenike od blizu in daleč. Prišli so, cela krдела, poslušali in se čudili. "On je genij — mojster vseh mojstrov," so slovesno izrekli in čudeče zmajevali z glavami.

Nenadoma je pričel pišati po namiznih prtihi. Vse je popisal. Vzel je časopise. Pisal je po njih, dokler jih ni popisal. Posegel je po knjigi in pisal na liste. Pisal je drobno med vrsticami. Delal je velike črke med platnicami. Pisal je po vsem, kar je mogel doseči. Pisal je po oprsju srajce, po rokavih. Pisal je na stene. Dobil si je lestvo in pisal po stropu. Odšel je ven. Pisal je po tlakovanih hodnikih. Popisal je zunanje stene.

V bojazni, da so tudi to umetniška dela, je pozvala družina kritike od blizu in daleč. Pesniki, namišljeni poeti, pisatelji, polni upov in nad, so prišli. Čitali so, prepisovali, kradli kitice, napisane po trotoarju in jih potem skrbno izbrisali. Resno, s hrepenečimi izrazi na obrazih, so zmajevali "Čudovito! Nerazumljivo! Neprekosljivo!"

Potem je pričel slikati. V ta namen je rabil ves material, ki ga je mogel dobiti. Rabil je omako, fižolovo juho in maslo. Rabil je tinto, šminko, praške in katranovo smolo; cele sode, na vlake so mu naročili teh stvari. Naročili so mu platna, na milje in milje platna. Nategnili so mu ga po ulicah in pričel je slikati zgodovino sveta od početka ustvarjenja do vesoljne sodbe. Dejal je, da bo to velikansko delo, ki bo daleč prekašalo umotvore slavnega slikarja Mihaela Angele; obljubil je, da ne bo izpustil nobene podrobnosti. Dejal je, da bo naslikal življenje vsakega človeka, ki je kedaj živel na zemlji, na platno, raztegnjeno po ulicah na milje in milje. Najel je stotine ljudi, da so mu sledili in mešali barve, medtem ko je on slikal. Najel je stotine ljudi, da so razgrinjali in nategavali platno milje pred njim. Najel je tisoče ljudi, da so izpihali prah raz že poslikano platno, ki je bilo razgrinjeno po vseh ulicah mesta na milje in milje in milje. Mali umetniki so zdihovali, kajti vedeli so, da ga ne bodo nikdar dosegli. Veliki umetniki so obupovali, kajti vedeli so, da je bodočnost pred njimi zatemnjena. Študentje, učenjaki, slikarji, glasbeniki, nabiralci umetnin so ga gledali in se čudili. In potem so se spomnili. Spomnili so se, kako so ga nekoč zavračali in prezirali, sedaj pa jih je potisnil ob stran. Kakšna je tajnost tega njegovega nenadnega uspeha, te čudežne dovršenosti njegovih del, ki jih je tako misteriozno manifestiral?

Vprašali so, silili ga, naj razvozlja uganjko, on pa vsled zaposlenosti ni utegnil odgovoriti.

Dejal je, da še ni naslikal vesoljne sodbe. Vse zavržence mora postaviti na eno stran; vse izvoljence

postavi na drugo. Na svoji smrtni postelji morda pove svojo skrivnost. Da, ker mora umetnost postati svobodna, jim bo povedal svojo tajnost na smrtni postelji, ako hočejo čakati.

Listi so objavili novico. Z rdečimi naslovi, čevlji visokimi, čevlji širokimi, čevlji globokimi so raznesli novico med ljudstvo. Kadar umre, bo tajnost odkrita. Vsa Amerika bo izvedela, kako lahko postane slavna. Ves svet bo postal en ogromni, umetnost producira-joč atelje.

"Umetnost mora biti svobodna!" so trobili uredniki v vseh deželah sveta.

"Umetnost mora biti svobodna!" je odmevalo iz vseučilišč, cerkva, šol in jč.

"Umetnost mora biti svobodna—" je šepetal veliki človek na mrtvaški postelji, izmučen telesno in duševno, vsled ogromnega dela naslikati svet od ustvarjenja do vesoljne sodbe.

"Sedaj bomo izvedeli tajnost," so zaklicali glasbenik, poet in slikar, potiskajoči druge glasbenike, pesnike in slikarje, ki so se drenjali med kritiki, med tisoči kritikov, med tisoči poročevalcev, med tisoči, deset sto tisoči ljudi.

Umirajoči jih je gledal stati ob postelji. Videl jih je, obraz pri obrazu, vsi nestrpno pričakujoči, da izreče poslednjo besedo, da razkrije skrivnost, ki mu je pripomogla do slave. Gledal jih je, milijon poleg milijona, drenjajočih se ob stenah njegove hiše, brisajoči verze raz njih; gnječo po ulicah, uničujočo njegove slike; maso ljudi, mečkajočih drug drugega.

Umirajoči velikan se je nasmehnil. Uprl se je ob komolce in se počasi dvignil. Drenjajoča se množica je utihnila; vedela je, da se pripravlja na veliki trenotek. Nenadoma je nastala mrtvaška tišina. Zadržujoči dihanje so z oboževanjem in trpljenjem čakanja strmeli vanj, da izusti svoje besede.

"Moji prijatelji — moji dragi prijatelji — moji ljubi glasbeniki, pesniki in slikarji, obljubil sem vam, da vam bom na svoji smrtni postelji razkril tajnost moje brezprimerne veličine. Publicirajte jo vse-naokrog, po vsem širnem svetu. Ta skrivnost naj bo dostopna vsem. Umetnost naj bo svobodna. Tako preprosta je moja skrivnost, da se lahko vsakdo izmed vas ravna po mojem priporočilu. Tako lahka je, da lahko postanejo modri in ignorantje ukažljivi in nespametniki, hrepeneči in nehrepeneči slavni slikarji, glasbeniki in pesniki. Vsa Amerika se lahko spremeni v en velikanski dom samih umetnikov. Ves svet lahko postane lepoznavski. Zakaj povem vam, prijatelji, z mojim umirajočim dihom vam povem, da če hočete postati veliki, če hočete doseči takojšnje uspehe, če hočete žeti avplavz čudežnega, iznenadenega sveta: *pojdite in si razpočite lobanje.*"

In na to je umrl.

Mladinska socialistična organizacija (Young People Socialist League) v vzhodnih državah, ki je pred kratkim obdržavala svojo konvencijo, je sklenila, da se zopet pridruži socialistični stranki. Po končani živahni debati je bila večina delegatov za pridruženje, proti pa je glasovalo le par ekstremistov. Vsak član mora pristopiti k soc. stranki, ko dopolni 21. leto starosti. Nihče ne more pristopiti k mladinski socialistični organizaciji po 21. letu starosti, ako ni že član soc. stranke.

GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA.

DOPISI.

Gostobesedniki in delo za socializem.

COLLINWOOD, O. — V ravnanje tukajšnjim s drugom naznanjam, da se vrše seje socialističnega kluba št. 49, JSZ., vsak drugi četrtek v mesecu ob 8. zvečer v Joe Kunčičevi dvorani. — Prihajajte redno k sejam in sodelujte pri vseh akcijah kluba in JSZ. — Vsakdo naj vselej prinese na sejo svojo plačilno knjižnico, da se mu more pilepiti nanjo članske znamke.

V tem letu moramo napeti vse naše moči, da bomo napredovali bolj kot smo v zadnjem. Ne ozirajte se na kričanje, ki pripovedujejo, da so bili več let socialisti, pa še unijske karte so imeli povrh. Socialisti so tisti, ki delajo za socializem, ki prinašajo žrtve zanj. Kričači le pripovedujejo, kaj so že vse bili, ne povedo pa, kaj da so danes. In če povedo, imajo navado povdarjati, da so boljši socialisti kot kdorkoli drugi, ki je član socialistične organizacije in dela zanj. Ljudje, ki še niso nikdar prispevali za naše gibanje, niti mu niso pomagali na druge načine, niso socialisti, razun morda z jezikom. Ne unije, niti socialistično gibanje, nima koristi od takih ljudi. Če so plačevali unijske prispevke, je bilo radi tega, da so si ohranili delo. Proletarec, Prosveta in Enakopravnost jim niso dobri, ker so slovenski. Oni pa so več kot socialisti in berejo angleško knjigo, ki se jo dobi v Clevelandu za 10 centov. V naselbini je par rojakov, ki se oprijemljejo "zmešanomiselnosti", na katere pa se zavedni Collinwoodski delavci ne ozirajo. Pustijo jih pri miru, ker se z njimi ne more pametno razpravljati.

Ljudje, ki so sposobni smešiti sodruga Debsa, ki je bil že toliko preganjan vsled svojega boja za delavske koristi, sploh ne najdejo mesta med zavednim inteligentnim delavstvom. "Kaj nam mar Debs, Howat in drugi, če so v ječi. Čemu bi se brigali zanje?" so argumenti nekaterih "naprednjakov". Da so le oni na svobodi, za druge se ne brigajo. Gnijo je tako "napredništvo" med delavstvom, ki ne stori ničesar za bojavnike delavskega razreda, ki trpe preganjanje radi tebe, delavec, zato, ker so jim tvoji interesi ljubši, kakor pa njihova lastne svoboda.

Ljudje, ki mislijo, da znajo vse, ne znajo nič. Ker pa vedno povdarjajo, da vedo več kakor pa uredništva omenjenih treh listov, naj mi njihove uprave sporoče, kadar bodo pri listih potrebovale kako novo moč, da jim jo jaz preskrbim iz vrst vsevedežev, ki bodo gotovo prevzeli vsako tako delo.

JOHN PRUDICH.

Telebanov dopis.

MOONSHINE CITY, KOKAKOLA. — Kot je rojakom gotovo že znano, je naša naselbina zelo napredna. Podporno društvo "Sinovi Napredka" lepo napreduje, ravno tako tudi Izobraževalni klub. Zelo potrebujemo tudi narodni dom, v katerem bi imela naša društva svoje seje in izobraževalni klub svoje prostore. Sedaj se moramo potikati po tujih dvorinah in tujcem plačevati najemnino, mesto, da bi denar ostal domačim ljudem. Če bi imeli svoj narodni dom, bi se pivnica izobraževalnega kluba lahko še bolj povečala. Za čisti dobiček, ki ga napravimo pri prodaji pijač, bi

lahko nabavili še nekaj knjig. Sedaj imamo 18 knjig, in tukajšnji rojaki in rojakinje so jih že po trikrat prečitali. Med boljšimi knjigami imamo romane kot "Grofica beračica," "Strah na Sokolskem gradu," "Beračeve skrivnosti," "Trpljenje mlade matere", in manjše knjige, kot "Vojtek, v drevo vpreženi vitez", "Vrtomirov prstan", "V tem znamenju boš zmagal," "General Lavdon," Sanjske bukve itd. Že iz tu navedenih knjig lahko razvidite, da naš izobraževalni klub res skrbi za kulturni napredek tukajšnjih rojakov in rojakinj. Rojakinje še posebno rade segajo po naših knjigah, kar je znamenje, da je naše ženstvo silno napredno in izobraženo.

Prihodnji mesec priredi naš izobraževalni klub dramatično predstavo, ki bo to pot nekaj izrednega. Na sporedu bosta igri "Kmet in fotograf" ter "Zamujeni vlak". Ne vem, zakaj so naši odri tako pozabili na take igre? Naša naselbina je izjema, kajti pri nas imamo smisel za pravo gledališko umetnost, zato pa imamo tudi ugled kot najbolj napredna naselbina v Kokakoli. Kličem vam: Le tako naprej!

Zadnjo jesen smo dobili zelo veliko deklet iz starega kraja. Srca naših pečlarjev so se otajala in po božiču smo imeli že ducat porok. Veselje je gledati po obloženih mizah in napolnjene vrče in jih potem prazniti. Imen novoporočencev ne bom navajal, kajti enemu je žena že pobegnila, druga pa je svojega moža tako pretepla, da se nahaja v bolnišnici. Težko je dandanes dobiti tako ženo, ki bi bila ubogljiva in ne bi stikala po moževih žepih. Vojna je ženske čisto skvarila in pravijo, da kadar hočejo ženske več vedeti kakor možki, se vselej bližajo veliki potresi. Na nekem otoku v Južni Ameriki se je eno mesto že pogreznilo v morje. Sem zato, da kokakolski pečlarji organizirajo svojo unijo, ki bo gojila pečlarsko zavest. Cele kolone se porabi v naših listih o pečlarskih zadevah, pa vse nič ne pomaga. Treba se je organizirati, da bomo varovali svoje interese pred pogreznjenjem v morje.

Na zadnji seji društva "Sinovi Napredka" je bilo prečitano neko pismo socialistske zveze, v katerem predlaga njen odbor; naj bi se tudi naše društvo pridružilo izobraževalni akciji omenjene zveze. Kot je vsem znano, smo mi že preveč izobraženi in ne potrebujemo nobene akcije za še večjo izobrazbo. Člani so bili zelo ogorečeni in razburjeni, ko se je prečitalo isto pismo. Sklenili smo, da ne damo nič za izobrazbo in organiziranje delavstva; saj smo organizirani v podpornem društvu in v izobraževalnem klubu. Vse drugo je odveč. Tega mnenja so bili vsi vplivni člani društva, dasiravno pripadajo raznim strujam. Katoliški možje so rekli "ne!" najboljši socialisti so rekli "ne!" in agentje šifkartakega dnevnika so rekli "ne!", kar je pomenilo, da je društvo reklo "ne!"

Tudi v naši naselbini imamo socialiste, ki ne spadajo k nobeni organizaciji, kar je edino pravilno. Le tisti, ki nikamor ne spadajo, so pravi socialisti, mnogo boljši od onih, ki se združujejo v raznih organizacijah in pripovedujejo, kako bodo enkrat pričeli vladati. Mi smo takega mnenja, da naj se nobenemu ne pusti siliti drugega, kam da naj spada. Edina izjema naj bi bili izobraževalni klubi, če so organizirani po našem vzoru.

Delavske razmere so zelo slabe. Škoda, da niso sedaj zope predsedniške volitve, da bi imelo ljudstvo

priliko vreči republikance in izvoliti demokrate. Potem bi zopet nastopili zlati časi.

Kljub slabim časom je dobil naš župnik od svojih faranov v preteklem letu šestnajst tisoč dolarjev. Tri tisoč pa jih je zaslužil s porokami, krsti, mašami, molitvami in z nasveti, ki jih daje vernikom. Gospod so zelo zadovoljni, ker imajo tako radodarne farane. V tem letu bomo dali prebarvati cerkvene klopi in nad stranskimi vratmi bomo dali naslikati še enega agelna. Tudi orglje bomo dali popraviti. Nekateri cerkveni odborniki pravijo, da so orglje še dobre, samo organist je slab. Na župnikovo priporočilo pa se je odbor zedinil, da se da orglje popraviti.

Rojaka — so dobili vladni agenti, ravno ko je kahal prepovedano pijačo. Dejali so mu, da se lahko izogne kazni, ako jim plača \$500. Rojak — je plačal, kmalo potem pa se je izkazalo, da dotičniki niso bili vladni agentje, ampak navadni navihanci. Pravi vladni agentje so prišli dan pozneje, in zalotili rojaka — zopet pri enakem opraviilu. V tej deželi je vedno slabše in nobene svobode ni več. Edina rešitev je, da volimo pri prihodnjih volitvah za demokratsko stranko.

KOZMA TELEBAN.

Iz upravnštva.

— Na par vprašanj pojasnjujemo, da lahko oskrbimo vezbo letnika Proletarca. Kdor ima vse številke Proletarca letnika 1921, pa jih želi dati vezati v knjigo, jih lahko pošlje nam, ako ni tam knjigovoznice. Vsi ti, ki bi želeli poslati zadnji letnik Proletarca nam, naj to store najkasneje do konca februarja. Koliko bo stala vezba letos, ne vemo. Zadnje leto smo plačali dva dolarja za vsak letnik, toda je vezan v lične platnice. Ako bo število večje, bo vezba letos najbrž nekaj cenejša.

— Tistim, ki naročajo Družinski koledar, oziroma ga bodo šele naročili, priporočamo, naj ga naroče, ako mogoče po več iztisov skupaj, da se nam znižajo pošiljalni stroški. To je mogoče tam, kjer živi več rojakov skupaj.

— Cankarjeva izdaja "Kresa" stane 25c; vsoto lahko pošljete v poštinih znamkah. Celoletna naročnina "Kresa" za Ameriko je en dolar. Zastopništvo Kresa za Ameriko imamo mi. Raditega nam naročnino zanj lahko pošljete na naš naslov, mi pa jo odpošljemo v Ljubljano.

— Ker je upravnštvo zelo zaposleno z razpošiljanjem knjig in koledarjev ter agitatoričnem delom, prosimo naročnike, katerim naročnina poteče, da bi jo poravnali, ne da bi čakali tirjatve iz upravnštva. S tem nam prihranite delo in stroške. Pri pošiljanju vaše naročnine skušajte pridobiti še kakšnega novega naročnika. Toliko lahko storite za list tudi vi.

— Socialističnim klubom priporočamo, naj naroče po večje število izvodov brošur in jih širijo v naselbinah. Veselice, shodi, seje itd., se dajo porabiti za širjenje naše literature. Med drugim priporočamo v naročitev brošure "Ali je religija prenehala funkcionirati?"; "Pot k socializmu"; "V novo deželo" itd. V kratkem izdamo novo brošuro in izdajali jih bomo pogostejše, ako bodo sodruzi skrbeli, da najdejo pot med mase. Masa, ker je nezavedna, ne naroča takih brošur sama od sebe. Treba je agitatorjev, da osebno ponujajo agitatorične spise ljudem, ki so drugače brezbržni.

— Zastopništvo Proletarca so prevzeli John Petavs iz Little Falls, N. Y.; Joseph Ocepek, Detroit, Mich.; Frank Kogovšek, Niles, O.; Frank Zorko, Gi-

rard, O.; Jos. Ule, Chisholm, Minn.; Frank Čemažar, Columbus, Kans., ki je prevzel zastopništvo namesto V. Wirtiha, ki je bolan; Peter Bukovce, Bon-Air, Pa; John Sprohar in J. Lustik za Rendall Creek in okolico (W. Va.); Michael Lenarčič, Coropolis, Pa. Vsi so bili objavljeni v imeniku zastopnikov, ki je bil priobčen v zadnji izdaji Proletarca. Želimo, da se število stalnih agitatorjev za Proletarca poveča. V vsaki naselbini se najde kdo, ki bi bil pripravljen posvetiti nekaj ur časa tedensko agitaciji za Proletarca. Kdorkoli ima voljo agitirati za širjenje tega lista, naj se obrne na upravnštvo po potrebne tiskovine. Toda vsak zaveden delavec naj si šteje v dolžnost, pridobivati nove naročnike socialističnemu tisku. Samo malo več aktivnosti, pa bi se število Proletarčevih naročnikov lahko vsaki mesec pomnožilo za dve sto novih naročnikov. Ako ne morete dobiti od nagovorjenega celoletne naročnine, skušajte dobiti polletno naročnino ako tudi te ne, ga pridobite, da se naroči za 16 tednov. Naročnina v našem slučaju znaša \$1. Upravnštvo ima skušnje, da so mnogi, ki so se naročili na ta način samo zato, da se odkrižajo agitatorja, ostali stalni naročniki. Pričeli so čitati, list jim je ugajal, pa so potem sami poslali naročnino. Napredek širjenja naših idej odvisi od agitacije čim več jo bo, tim bolj se bo širila socialistična misel med našim delavstvom.

Jugoslovanska socialistična zveza.

Glavni urad; 220 So. Ashland Blvd., Chicago, Ill. (v posloplju socialistične stranke.)

V vseh zadevah glede ustanovljanja novih socialističnih klubov, reorganiziranja neaktivnih klubov, glede volilnih in drugih kampanj soc. stranke, glede informacij, tikajočih se JSZ. in soc. stranke, se obračajte na tajnika J. S. Z. Pisma naslovite: Frank Petrich, 220 So. Ashland Blvd., Chicago, Ill.

LUZERNE, PA. — Seje slov. soc. kluba št. 218, J. S. Z. se vrše vsako drugo nedeljo v mesecu ob 3. popoldne na domu sodruga Maticeha. — Rojaki delavci, pristopajte k socialistični organizaciji. — John Maticeh.

NAZNANILO.

GIRARD, O. — Seja jugoslovanskega socialističnega kluba št. 222, J. S. Z. se vrši vsako četrto nedeljo v mesecu ob 2. popoldne v Slovenskem domu v Girardu. — Rojaki delavci, pristopite k naši organizaciji in postanite bojevniki za delavsko stvar v vrstah socialistične stranke. — Frank Kramar, organizator.

SODRUGOM V CLEVELANDU.

Seje socialističnega kluba št. 27, JSZ., se vrše vsako drugo nedeljo v mesecu ob 9:30 dopoldne in vsako četrto nedeljo v mesecu ob 2. popoldne v klubovih prostorih v Slov. nar. domu. Dolžnost vsakega sodruga je, da redno prihaja k sejam. — Tiste, ki simpatizirajo s socialističnim gibanjem, pa še niso pri soc. stranki, vabimo, naj pristopijo v naš klub in tako pomagajo pri delu za osvoboditev proletarijata. Prva naloga delavca je, da postane razredno zaveden. Pri tem pa vpoštevajmo geslo: "V organizaciji je moč." —

VAZNO ZA ROJAKE V HERMINIE.

Socialistični klub št. 69, JSZ., zboruje VSAKO TRETJO NEDELJO V MESECU ob 2 popoldne v dvorani društva Frostomislec, št. 87, SNPJ.

Rojaki, pristopite k naši organizaciji, da s tem ojačate naše vrste.

Anton Zornik, Box 202, Herminie, Pa.

Organizacija pomožne izobraževalne akcije Jugoslovanske Socialistične Zveze.

TAJNIŠTVO J. S. Z.

Tajništvo J. S. Z. podaja v naslednjem seznam prijavljenih podpornih društev socialističnih klubov (dasi ta akcija ni bila namenjena socialističnim klubom, ki itak prispevajo vsak mesec s članarine J. S. Z., so se nekateri klubi povrh vseh teh prispevkov odzvali še za to akcijo) in posameznikov, ki vsled oddaljenosti od podpornih društev ali socialističnega kluba ne morejo prispevati v ta sklad kolektivno, pa so se odzvali posamezno, da prispevajo po svoji moči direktno tajništvu J. S. Z. mesečno ali drugače.

Imenik prispevajočih strank, naznanjene do 15. januarja 1922, je sledeči:

Št.	Ime društva	Kraj	Mesečni prispevki
1	Orel, št. 19 SNPJ., Franklin, Kans.		\$1.50
2	Možka Jednakopravnost, št. 119, SNPJ. Waukegan, Ill.		1.00
3	Groz, št. 122, SNPJ., Aliquippa, Pa.		1.00
4	Bratje Slovenci, št. 267, SNPJ., Sublet, Wyo.		1.00
5	Francisko Ferrer, št. 131, SNPJ., Chicago, Ill.		2.00
6	Naprej, št. 5, SNPJ., Cleveland, O.		1.00
7	Zvezda, št. 52, SNPJ., Broughton, Pa.		1.00
8	Nada, št. 102, SNPJ., Chicago, Ill.		1.00
9	Prosveta, št. 275 SNPJ., Maynard, Ohio		1.00
10	Tolstoj, št. 26 SSPZ., Cleveland, O.		1.00
11	Maj, št. 26 SSPZ., Reading, Pa., po 5c od člana		
12	Groz, št. 74, SNPJ., Virden, Ill.		1.00
13	Slovenec, št. 68, Racine, Wisconsin		1.00
14	Nokomiški Slovenci, št. 209, SNPJ., Nokomis, Ill.		1.00
15	Large, št. 329, SNPJ., Large, Pa.		1.00
16	Slovenski Rožmarin, št. 388, SNPJ., Bursglove, W. Va.		1.00
17	Gorenjec, št. 46, SNPJ., Oregon City, Ore.		1.00
18	Narodni Dom, št. 183, SNPJ., Hudson, Wyo.		1.00
19	Nova Doba, št. 400, SNPJ., Renton, Pa.		1.00
20	Sokol, št. 20, SNPJ., Ely, Minn.		1.00
21	Št. 119, SSPZ., Bridgeport, Ohio		1.00
22	Spoznanje, št. 72, SNPJ., Radley, Kans.		1.00
23	Bratstvo, št. 6, SNPJ., Morgan, Pa.		2.00
24	Bratje, št. 88, SNPJ., Moon Run, Pa.		1.00
25	Slovenski Premogar, št. 366, SNPJ., Thorpe, New Mexico		1.00
26	Slovenski Sinovi, št. 112, SNPJ., Bear Creek, Montana		1.00
27	Danica, št. 44, SNPJ., Franklin, Kans.		2.00
28	Slovan, št. 283, SNPJ., Moundsville, W. Va.		1.00
29	Št. 115, SSPZ., Kenilworth, Utah		1.00
30	Slovenec in Hrvat, št. 151 SSPZ., Niles, O.		1.00
31	Slovenski Lovec, št. 143 SNPJ., E. Helena, Montana		1.00
32	Št. 80, SSPZ., Herminie, Pa.		1.00
33	Svobodomisleci, št. 169, SNPJ., Fitz Henry, Pa.		1.00
34	Kosciusko, št. 72, SDPZ., Bankhead, Alta, Can.		1.00
35	Studenček, št. 298, SNPJ., Somerset, Colo.		1.50
36	Kras, št. 156, SNPJ., Muddy, Ill.		1.00
37	Slovenski Kras, št. 394, SNPJ., Oakmont, Pa.		1.00
38	Gorenjec, št. 120, SNPJ., New Mex. po 3 c. od člana.		
39	Združeni Slovenci, št. 344, SNPJ., Sheboygan, Wisconsin		1.00

40	Zmaga, št. 290, SNPJ., Homer City, Pa.	1.00
41	Zvonček, št. 206, SNPJ., Gross, Kans.	1.00
42	Postonjska Jama, št. 138 SNPJ., Canonsburg, Pennsylvania	1.00
43	Planine, št. 418, SNPJ., Starkville, Colo.	1.00
44	Carlinsvillski Slovenci, št. 362, SNPJ., Carlinsville, Ill.	2.00
45	Triglav, št. 2 SNPJ., LaSalle, Ill.	1.00
46	Notranjska Zarja, št. 216, SNPJ., Verona, Pa.	1.00
47	Zveza, št. 328, SNPJ., Madrid, Iowa.	1.00
48	Prostomisleci št. 87, SNPJ., Herminie, Pa.	2.00
49	Sava, št. 32, SNPJ., Winterquarters, Utah, (zbiranje prostovoljnih prispevkov na vsaki mesečni seji. Za mesec januar poslali	2.15
50	Narodni Vitezi, št. 39, SNPJ., Chicago, Ill.	1.00
51	Zvezda, št. 297 SNPJ., Raton, New Mex.	1.00
52	Savinska Dolina, št. 123, SSPZ., Detroit, Mich.	1.00
53	Sv. Mihael Arh., št. 27, JSKJ., Diamondville, Wyoming	1.00
54	Bratje Ljubezni, št. 340, SNPJ., Wyano, Pa.	1.00
55	Delavec, št. 17, SSPZ., Aurora, Minn.	1.00
56	Vipava, št. 123, SNPJ., Panama, Ill.	1.00
57	Karl Marks, št. 225, SNPJ., Edison, Kans.	1.50

Klubi J. S. Z.:

Št. 69, Herminie, Pa.	1.00
Št. 114, Detroit, Mich.	2.00
Št. 181, Lloydell, Pa.	1.00
Št. 182, Meadowlands, Pa.	1.00

Posamezniki:

Lovrence Selak, Dartmoor, W. Virginia vsake tri mesece	1.00
--	------

Skupaj obvezb do 15. januarja t. l.\$66.50

Če prištejemo k tej svoti še obvezbe po 3 ali 5 centov od člana, vidimo, da znašajo skupne obvezbe po gori označenega datuma nekaj nad \$72.00 mesečno. Za začetek to ni slab odziv. Ali če hočemo odpraviti beračenje in postaviti zadeve financ delavske politične organizacije na solidno podlage — to, kar je glavni cilj te akcije! — in se pripraviti za večje agitatorično delo, čim se delovne razmere v deželi izboljšajo, moramo številno društev za to akcijo povečati — povečati vsaj za nadaljnjih 200 do 300 društev; manj kot 350 društev nas ne reši beračenja, niti nam ne zagotovi tiste zaželenje agitacije, ki smo si je stavili v program. Naš prihodnji cilj bodi, da pridobimo do 1. maja t. l. vsaj nadaljnjih 100 društev za to akcijo, tako da bo štela organizacija tega sklada na dan 1. maja, praznika svetovnega delavstva, vsaj 150 društev! Drugih 200 društev moramo pridobiti do konca leta 1922!

Sedanji čas zahteva od nas bolj kakor kedaj poprej organiziranja in politične izobrazbe, kajti delavstvo, kateremu pripada režim bodoče družbe, mora spoznati svojo vlogo, ki mu pade, čim se kapitalistični režim sesuje. Delavstvo mora spoznati, da živi v razredni družbi in se mora tega tudi zavedati, ne le idejno, temveč tudi dejstveno. To more delavstvo spoznati edino na ta način, da se zanima za izobrazbo, ki jo daje socialistična organizacija in socialistično časopisje. Zato pa je delavstva dolžnost, da vodi vedno in povsod agitacijo za svoje izobraževalno delo in mu pomaga finančno. Brez financ ni danes nobene izobrazbe, nobenih funkcij, ker je vse odvisno od prvega. Socialisti nismo krivi, da je tako.

Nihče od nas še ni slišal, da je dal ta ali oni kapitalist, ki izkorišča svoje ljudi v tovarni ali drugače denar v organizacijske in izobraževalne namene delav-

cev — v namene, ki so proti kapitalističnim interesom. Da, kapitalisti dajejo včasih denar za knjižnice, za bolnišnice, univerze, do katerih pa ima delavec le redko-kedaj pristop. Poleg tega ne dajejo kapitalisti denarja v te svrhe iz človekoljubnih nagibov, ampak da si napravijo ime in reklamo in da vodijo laglje nad temi zavodi in javnim življenjem kontrolo. Jasno bi moralo biti torej vsakemu delavcu, da je financiranje njegove izobrazbe odvisna od nega samega in od nikogar drugega ne.

Naši nadaljni koraki.

Prvi odziv podpornih društev tej akciji je pokazal, da so se odzvala do zdaj le društva iz krajev, kjer je kaj socialističnega gibanja ali kjer se čuti vpliv organiziranih in razredno zavednih delavcev ter tuintam simpatičarjev Jugoslovanske socialistične zveze. Tudi pri dosedanjih odzivih ni šlo vse gladko izpod rok, kakor ne gre nikjer, kadar se pride pred ljudi z novimi rečmi. Vsak začetek je pač težak. Kdo se ne bo spominjal, kako težko je bilo svoječasno organizirati podporna društva za SNPJ., SSPZ. in SDPZ.? Vzelo je leta in leta trdega dela; ali konečno so se vsi napori izplačali, in danes so zadovoljni agitatorji in tisti, ki so se jim odzvali, da imajo kar so si ustvarili s svojim trudom. Danes se vrši že agitacija, kako-bi se vse te podporne organizacije združile. Vse to vodi do večjih in večjih uspehov.

Kakor nekdanj pri ustanavljanju podpornih društev, naletimo tudi glede te akcije na ljudi — sedaj seveda pri društvih — ki imajo razne predsodke o zadevi. Eni nemarajo podpirati akcijo, ker ne vidijo kako bi jim to kaj "koristilo takoj" — to so indiferentni sebičnejši; drugim niso všeč nekateri ljudje pri J. S. Z. in pri "Proletarcu" — ti so kapriciozni osebnosti; tretji nasprotujejo akciji, ker so nasprotniki sploh vsake akcije, vsake "novotarije", pa mislijo, da je namodrejše na svetu staro pravilo: "vsak sam za se, vse drugo naj pa vzame hudič" — ti so samosvoji lakomnejši; četrti imajo kakšne posebne predsodke napram ljudem, ki to akcijo zastopajo, in da se znosijo nad njimi, morajo imeti "svoje stališče" — ti so splošni nezadovoljnejši in osebni "krenki" ki se jim pa včasih prizaneso; peti imajo posebne motive, pa nasprotujejo akciji, ker mislijo v svoji bolehnosti otročji domišljiji, da bo porabljen ta sklad za "kontra-revolucijo", ki že marsikdo ve od kod po deželi — to so revolucionarni romantiki, ki jim pa človek drage volje odpušča; šest mislijo, naj dajo "drugi", tudi delajo naj drugi, če bo iz tega kedaj kaj, bodo že prišli na okrog, to so arogantni sebičnejši, ki jim človek ne odpušča tako lahko; no in sedmi sploh nič ne mislijo in nič ne rečejo — to je tista obsežna masa, kateri je ta akcija v prvem oziru namenjena, da se vzbudi in se začne zavedati svojega položaja.

Vsa ta razpoloženja niso nova. Srečali smo jih na vseh naših potih agitacije v časih, ko smo delali za organiziranje podpornih jednot in zvez. In kadar slišimo danes ugovore napram tej akciji, so to le odmevi tedanjih dni, le da jih slišimo danes v okvirju društvenih članov; med tem ko smo jih slišali svoječasno na cesti in vsepovsod, kjer smo navajali posameznika, naj se organizirajo v podporno društvo. Tako se zgodovina agitacije ponavlja in ž njo se ponavljajo vse tiste oblike življenja, ki nam ga odreja kapitalistični sistem. Vsa ta razpoloženja je treba jemati v poštev in vzlic temu ohraniti mirno kri in vztrajnost. Kako pri-

dobiti pristaše za nove reči brez posebnega pritiska — vsaj takega ne, ki se lahko opazi, je največja umetnost. Seveda ni za to nobenih predpisov, ker je odvisna metoda agitacije vedno od razmer in ljudi, s katerimi ima agitator opravka. Nekaj izkušenj glede te umetnosti smo si pridobili že z agitacijo za organiziranje podpornih društev in socialističnih klubov, še več pa si jih pridobimo s potoma.

Rekli smo, da se je dosedaj odzvalo tej akciji največ takih društev, ki so v ožjem stiku s socialističnimi člani in agitatorji. To pomeni, da so dotična društva cilj te akcije popolnoma razumela in so sprejela predlog, ki ga je formulirala eksekutiva J. S. Z. Cilj te akcije — kakor smo že dejali — je odpraviti beračenje za vzdrževanje tako važnih funkcij kot jo politična izbora razba delavskega razreda in njegovih bojov. Toda člani društev, ki ne pridejo tako pogosto v stik s socialisti, ne morejo pojmiti tega cilja tako kakor društva, pri katerih sodelujejo socialisti. Vsled tega je čisto naravno, da niso vstanju jemati teh, po eksekutivi formuliranih predlogov, tako enostavno kakor s socialističnimi člani pomešana društva. Njih zavednost glede tega je odsotna, pa se drže še vedno stare forme, ki so jo navajeni: da se daje v obliki prostovoljnih prispevkov ali miloščine. Kakor je treba vpoštevati razpoloženje nekaterih "krenkov" v toliko, da se jih ne draži in ne izzivlje, pač pa zahtveva, da izpolnjujejo svoje dolžnosti, ki jim jih nalaga društvo, tako je treba vpoštevati različna razpoloženja pri društvih, kjer ni naših somišljenikov, da si formulirajo ali odrejaajo glede teh prispevkov svoje predloge.

Od manj zavednih se namreč ne more pričakovati toliko, kakor od zavednejših. Požrtvovalnost, agilnost in nevstrašenost zagovora za ideje raste sorazmerno z rastjo spoznanja idej za katere gre. To se je naučil vsak sam pri sebi.

Ker vemo, da je med nami še mnogo nesocialističnega — v mnogih slučajih celo sovražnega napram tej ideji —, da je med nami na splošno še mnogo malomeščanskega in konservativnega duha, moramo to priznati pa si urediti našo agitacijo tako, da bo odgovarjala našim namenom najbolje. Kakor je slovensko delavstvo v Ameriki pred leti spoznalo, da ako se hoče osvoboditi izpod klerikalne hierarhične nadvlade, ki jo je gojilo slov. popovstvo, da ga duševno zaslužni in na ta način laglje gmotno izkorišča ali pa laglje priporoča kapitalističnemu sistemu v izkoriščanje potom kontrole v podpornih organizacijah, si mora ustvariti svoje podporno organizacije na svobodomiselnih podlagi, tako bo prej ali slej to delavstvo spoznalo, da mora storiti v tej smeri korak naprej in podpreti svojo politično akcijo, da se zruši sedanji sistem in vspostavi na njegovih razvalinah novo, boljše človeško družbo.

S prvimi rezultati te akcije na roki, ostane pred nami načeto delo, ki ga moramo izvršiti. Organizacija pomožne izobraževalne akcije J. S. Z. mora rasti in se razvijati do svoje popolne mere, kajti slovensko in sploh jugoslovansko delavstvo jo bo potrebovalo, da ž njo podpre moralno in gmotno tisto delo, ki ima gladiti pot v aktivno delo socialističnega gibanja v Ameriki.

Kdor se zaveda tega dela, naj se poda na agitacijo in tako pripomore, da bo šla organizacija te akcije do 1. maja t. l. vsaj 150 podpornih društev! Pomožna izobraževalna akcija ne sme obstati kjer je, ampak se mora razvijati dalje, dalje in dalje!

Strelci v živalstvu.

Narava je knjiga polna čudežev; žal, da jih človek ne opazuje zadosti. Kar je videl včeraj, vidi danes in vsakdanje mu je postalo; tako hodi po zemskih tleh kakor kraljevič po kraljevi palači, ne meneč se za skrivnostne zaklade, ki ga vsepovsod obdajajo. — In vendar je v naravi vse ustvarjeno z namenom.

Stavbenik, ki zgradi veliko palačo, ne sme porabiti ne enega kamna v zgradbi po nepotrebnem, ali mora kamen nositi, ali kinčati; če ne dela ne enega, ne drugega, ni več stavba lepa ter ne bo v čast umetniku. Tako v naravi nič ni slučajno, vse je namenoma tako ustvarjeno, kakor vidimo, vse ima bližnji in zadnji svoj namen.

Narava je vsa polna čudežnih pojavov. Temeljita spoznanja so v zadnjem času dala spoznati naravoslovcem, da nahajajo med živalmi tudi neki topničarji, ki za svojim plenom — streljajo! Razume se, da pri tem ne rabijo ne smodnika in ne svinčenk, a vendar streljajo. Tok topničar je riba "Toxotes jaculator," ki se najde v Sijamskih potokih in rekah. Kakor se postavijo eden za drugim v primerni razdalji, tako plavajo Toxotes strelci v trumah, lepo eden za drugim in skrbno opazujejo z velikimi, rumeno obrobljenimi očmi obrežje. Posebno opazujejo iz vode rastoče močvirne rastline. Ko lovec zapazi muho sedečo na listu, ali pa zagleda kako drugo žuželko, brizgne kapljico vode na svoj plen. Le redkokdaj ustrelji mimo, navadno zadene svoj plen zelo natančno in ta se zvrne v vodo, ali pa vsaj pade s sedeža. Med tem poskoči ribica iz vode ter zagradi svojo žrtev. Za to streljanje ima Toxotes posebne mišice v grlu, ki se stisnejo in brizgnejo vodo na prav enak način, kakor se brizgne voda iz brizgalnice.

Drug strelec je mravljič lev. Ta živalica ni rjoveč lev, ki hodi okrog ter išče, koga bi požrl. Mravljičji lev je mala žuželka in sicer niti žuželka, marveč le ogerc neke žuželke; v mehkih tleh si napravi jame. Stvarca koplje te jame zadnjiški gredoči; najprej nareže v okrožju brazdo, potem drugo manjšo in obenem globljo, razrito prst pa meče z glavo črez grob. Ko je jama dosti velika, skrije se žival ob vznožju ter preži na mravljo ali drugo žuželko, ki bi padla v jamo. Če pa tuja živalica noče v jamo, ali če je padla vanj in hoče ubežati, zajame lev z glavo in kleščami peščico peska ter ga krepko zažene za begunom, ki zadet od strele pade nazaj, ter tako postane žrtev zvilega in spretnega roparja.

Tretji strelec v vrsti topničarjev je neka gosenica Sfingida. Da se ta zelo škodljiva golazen preveč ne namnoži, je priroda ustvarila neko muho (Ichneumonidae), ki gosenice preganja in uničuje. Samica Ichneumonide polaga namreč svoja jajca v mastni špeh žive gosenice, kjer se razvijajo ogreci. Gosenica jih mirno prenaša, a ko se zaplete v bube, mora poginiti, ker so ji ogreci Ichneumonide požrli vso maščobo. Ta gosenica pozna svojega sovražnika. Ko se ji približuje, ga odpljuje z želodčnim sokom, ker ga misli tako prengati; včasih se ji posreči, včasih pa seveda tudi ne.

Socialistični listi so odvisni od agitacije in podpore svojih naročnikov in članov socialističnih organizacij. Istotako tudi Proletarec. Širite in podpirajte slovensko socialistično glasilo.

UTRINKI.

Problem, ki beli glave nekaterim meščanskim ekonomom in politikom, je izpodrivanje moških od strani žensk v industriji. Medtem, ko dela milijone žensk v tvornicah, delavnicah in v pisarnah, se morajo tisočeri družinski očetje potikati po ulicah na lovu za delom. Rešitve ne vedo. Ženskam plačujejo konpanije manj kot bi plačevali moškim za enaka dela, torej vslužujejo ženske, da s tem povečajo profit. Izhod bi bil le v tem, da se da ženskam enake plače kakor moškim pri enakih delih. To so vladni organi med vojno delavstvu tudi obljubili. Sedaj ni več vojne in delavcev je dovolj. Poleg tega med delavkami niti toliko razredne zavesti, kakor jo je med delavci. Organizirati jih v unije je zelo težko. Ampak s sistematično vzgojo bi se dalo ženstvo mnogo preje pripraviti za pristop v unije, kakor pa moške. Iz raznih industrialnih bojev vemo, da so bile ženske najboljše boriteljice za delavska prava. Socialistično gibanje ima veliko število vztrajnih, energičnih agitatoric. Dajte ženski prave vzgoje, da se bo znala boriti ramo ob ramo z moškimi v razrednem boju, pa bo rešeno tudi to socialno vprašanje.

Senator Borah pravi, da je moč javnega mnenja edina sila, ki lahko doseže razoroženje ali pa vsaj omejitev oboroževanja. Da, če bi bilo to javno mnenje socialistično organizirano. Javno mnenje v Zedinjenih državah je tako, kakršnega hoče kapitalistično ču-sopisje. In to časopisje dobiva svoja navodila od ameriške nevidne vlade na Wall Streetu.

Portugalska je ena tistih dežel, kjer se vedno dogajajo revolucije. Danes jih prirede monarhisti, jutri liberalci in pojutrnjem pa radikalni delavci. Poleg tega se ničesar posebnega ne dogodi. Revolucije so jim menda v zabavo, kakor nekaterim južnoameriškim republikam.

Svet se je pač civiliziral in kultiviral in človeštvo stoji danes više, kakor pred deset tisoč in sto tisoč leti. Ali če ni kultura le nekaj relativnega, kar označuje razliko med davno minolimi dobami in sedanjo, če se smatra kultura za tisto stopnjo, na kateri se človek otrese živalstva in bestialnosti, tedaj nimamo pravice trditi, da smo vstopili v stoletje kulture.

MILWAUKEE, WIS.

Seje slovenskega socialističnega kluba se vrše vsak drugi in četrti petek v mesecu v dvorani ILIRIJA, 310 First Ave. — Ker se na klubovih sejah obravnavajo važne stvari, je dolžnost članstva, da se udeležujete sej. Pripeljite s seboj tovariše, ki se zanimajo za razredni boj in še niso v organizaciji.

John Kresse, 396—4th Ave.

ZA CARLINVILLE, ILL.

Somišljenikom v Carlinville naznanjam, da se vrše seje reorganiziranega socialističnega kluba št. 213, J. S. Z., vsako tretjo nedeljo v mesecu v unijski dvorani. Tem potom vabim vse delavce v naselbini, da se udeležijo teh sej in pristopijo h klubu. To je edini način, da pokažete delavsko solidarnost in zavest proti kapitalističnemu sistemu, ki nas zagužnjuje. Seje kluba bodo vedno predpoldne.

Z delavskim pozdravom

Jos. Korsic, tajnik.

Za vsakim ciljem, ki ga more človeštvo doseči, bodo novi cilji; vsaka zadoščena želja porodi nove želje. Od cilja do cilja pa je večna pot življenja in krčič steze do znanih smotrov, pripravlja človeštvo ceste do neznanih.

Znanje je najpoglavitejši pogoj moči. Medved je po naravi veliko močnejši od človeka. Ali medved ne ve, kaj je smodnik in kakšno moč ima. Človek ima to znanje, zato si lahko napravi puško in postane močnejši od medveda. — Tudi delavstvo si more le z znanjem napraviti potrebno moč.

Ena glavnih dolžnosti starišev.

Veliko nevarnih slučajev nerednosti prebave in drugih boleznih, bi se lahko preprečilo ako bi stariši upoštevali, da je njih dolžnost pojasniti svojim otrokom, zakaj je treba pravilno živeti in vse napake življenja še v mladih letih iztrebiti. Slabe navade so glavni povod raznih sitnosti in postanejo s časom tako nevarne, da je velikokrat potrebno celo operacije. Na primer zaprtje je skoro največkrat prvo slabo znamenje za razne bolezni kot (gastrointestinal catarrh, appendicitis, gastric ulcers etc.) vsled tega vrednost točnega odvajanja se težko precej. Premalo telesnega gibanja, premalo pitja vode, neredne ure uživanja, nepravna hrana itd. so dobro znani vzroki zaprtja. Trinerjevo grenko vino je že precej staro in preiskušeno zdravilo za zaprtje. To zdravilo odžene iz sistema vse zaostale, zastrupljene snovi, ojača slast do jedil in pomaga prebavi. Ako vaš lekarnar ali trgovec z zdravili nima v zalogi Trinerjevih zdravil, tedaj mu recite naj jih naroči od vsake večje lekarske zaloge ali naravnost od Joseph Triner Company, 1333-45 So. Ashland Ave., Chicago, Ill. Ne jemljite nobenih ponaredb.

INTERNATIONAL DAIRY CO.

1908-12 So. Ashland Ave., Chicago, Ill.

Tel. Canal 2183

MEDNARODNA MLEKARNA

Trgovina z mlekom, maslom itd., na malo in veliko. Sporočite nam telefonično in mi vam bomo dovažali mleko na dom.

Za čistobo in sanitarnost jamčimo.

Ako hočete dobro knjigo, naročite

AMERIŠKI DRUŽINSKI KOLENDAR 1922.

Stane

VEZAN V PLATNO, \$1.

MEHKO VEZAN, 75c.

Naročite ta kalendar svojcem v Jugoslaviji in Julijski Benečiji. Naročila izvršujemo mi. Cena ista kot za Ameriko.

NAROČAJTE DRUŽINSKO REVIJO

“KRES”

Prejeli smo več sto iztisov zadnje izdaje revije “Kres”, posvečeno psatelju Ivanu Cankarju. Stane 25c. Vse prejšnje izdaje “Kresa” so že razprodane. Sežite po Cankarjevi izdaji! Stane 25c. Svoto lahko pošljete v poštinih znamkah.

Sprejemamo tudi naročnino za Kres, ki stane \$1.00 na leto, toda upravnistvo Proletarca ne sprejme odgovornosti za neredno dostavljanje lista. Lahko se pripeti, da se kaka številka Kresa na potu iz starega kraja izgubi, za kar ni odgovorna ne uprava Kresa, niti uprava Proletarca, ki je odposlala naročnino.

Ker je Kres delavska revija, v rokah sodrugov, za služi, da jo podpira tudi slovensko delavstvo v Ameriki. Vsakdo, ki jo naroči, bo ž njo zadovoljen.

Iz Ljubljane smo prejeli zopet večje število raznih knjig, ki so označene na zadnji strani v tem listu. Naročajte knjige od nas. Malenkostni eventuelni dobiček od prodaje knjig se porabi v podporo našemu tisku.

NASLOV:

PROLETAREC

CHICAGO, ILL.

3639 W. 26th St.

ZAKAJ TRPETI?

Revmatične, nevralgične in bolečine v mišicah so hitro odpravljene s primerno uporabo

PAIN-EXPELLERJA

Tvorniška znamka reg. v pat. ur. Zdr. dr.

Glejte, da dobite pristnega—slavnega že več kot 50 let.

Zahtevajte SIDRO tvorniško znamko.

Naročite!

Ali je religija prenehala funkcionirati?	\$.30
Svetovna vojna in odgovornost socializma	.80
Katoliška cerkev in socializem	.30

Skupaj\$1.40

Ako naročite vse tri ob enem samo \$1.00 za vse tri.

Ako si želite nabaviti knjige socialne, pevestne ali kako druge vsebine, jih naročite od Proletarca. Eventualni dobiček od prodaje knjig se porabi za pokrivanje stroškov pri listu.

Severova zdravila vzdržujejo zdravje v družinah.

Omejite prehlad. Ustavite kašelj.

Oba sta znamenja nevarnosti. Priznani boli z dalekosežnimi posledicami se lahko mnogokrat izognete, če dobite prava zdravila.

Severa's Cough Balsam

(Severov Balsam zoper kašelj) 'odpomore pri navadnemu kašlju, pomiri bronkialna vznemirjenja, popravi prebave, omogoča red in olajšava dihanje. Cena 25c in 50c.—Severa's Cold and Grip Tablets (Severjevi Tableti zoper prehlad in gripe) ustavi prehlad predne se razvije. Cena 50 centov. Po vseh lekarnah.

Ali ste dobili iztis Severjevega Almanaha za leto 1922? Dobite ga zastonj pri svojem lekarju ali pa direktno od

W. F. SEVERA CO.
CEDAR RAPIDS, IOWA

"THE MILWAUKEE LEADER"

Največji Ameriški socialistični dnevnik.

Narečnina: \$6.00 za celo leto, \$3.00 za pol leta in \$1.50 za tri mesece.

Naslov: 532 Chestnut Street, MILWAUKEE, WIS.

Slovenem priporočamo
v posejanje

KAVARNO MERKUR

3551 W. — 26th St.

(v bližini urada SNPJ., S.
R. Z. in Proletarca.)

Dobra kuhinja : : : : :

: : : : : Dobra postrežba.

KARL GLASER, imetelj.

John Plhak & Co.

1151-1153 W. 18th Street

Chicago,
Illinois.

Modna trgovina. Velika zaloga moških, ženskih oblek, izdelanih po najmodernejšem kroju. Cene nizke.

CARL STROVER

LAWYER

and

COUNSELLOR

133 W. Washington Street.
CHICAGO, ILLINOIS.

Telefon: Main 3969.

Naročajte najboljši in najbolj razširjen socialistični dnevnik v Ameriki

"THE NEW YORK CALL"

112 Fourth Avenue,
NEW YORK, N. Y.

Narečnine za dnevne in nedeljske izdaje \$12 za celo leto; \$7 za pol leta; \$4 za tri mesece; \$1.50 za en mesec; same nedeljske izdaje \$3 na leto. Same dnevne izdaje \$9 na leto; pol leta \$5; en mesec \$1.25.

Kadar...

Kadar mislite na potovanje v stari kraj;

kadar želite poslati svojim stekrajskim sorodnikom, prijateljem ali znancom denar,

ali kadar imate kak drug posel v starih krajem,

obrnite se na trdko

ZAKRAJSEK & CESAREK

70—9th AVE.

NEW YORK, N. Y.

Edini slovenski pogrebni

MARTIN BARETINČIČ

324 BROAD STREET

Tel. 1475

JOHNSTOWN, PA.

FARME

V PINETOWN, NORTH CAROLINA

ZA POJASNILA PIŠITE:

A. H. SKUBIC & CO., PINETOWN, N. Carolina.